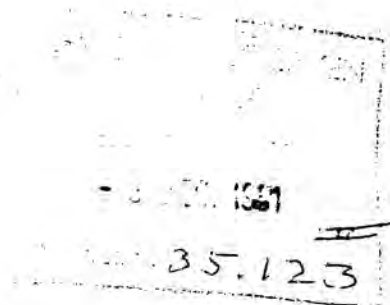

2154166

JOEGOSLAVIE

Brandhaard in Europa

045

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	1
1. JOEGOSLAVEN IN NEDERLAND	3
1.1 SITUATIESCHETS	3
1.2 ORGANISATIEGRAAD	5
1.3 AARD VAN DE ORGANISATIES	5
1.4 STURING VAN DE ORGANISATIES	6
1.5 VERSCHIJNINGSVORMEN	6
1.6 INTERNATIONALE BETREKKINGEN	10
1.7 SOLIDARITEITSWEZEN EN INTERNATIONALE HUMANITAIRE ORGANISATIES	11
1.8 HUURLINGEN	11
1.9 RISICOINSCHATTINGEN	15
2. DE OFFICIELE JOEGOSLAVISCHE VERTEGENWOORDIGING IN NEDERLAND	16
2.1 ALGEMEEN	16
2.2 BIJZONDERE ASPECTEN	16
2.3 RISICOINSCHATTINGEN	20
3. CRIMINALITEIT	21
3.1 SITUATIESCHETS	21
3.2 ORGANISATIE	21
3.3 ACTIVITEITEN	22
3.4 CONNECTIE CRIMINALITEIT-POLITIEK	23
3.5 TOEKOMSTVERWACHTING	25
4. HANDEL IN WAPENS EN AANVERWANTEN	27
4.1 INLEIDING	27
4.2 LEVERANCIERS	27
4.3 POGINGEN TOT WAPENAANKOPEN	28
4.4 CHEMICALIEN	29
4.5 RISICOINSCHATTINGEN	30
5. DREIGINGSBEELD	31
BIJLAGEN	34
Bijlage 1: JOEGOSLAVIE	35
1.1 BASISGEGEVENS	35
1.2 DE HUIDIGE POLITIEKE TOESTAND	39
1.3 RISICO'S VAN INTERNATIONALISERING	51
1.4 TERRORISTISCHE ORGANISATIES	53
1.5 INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN VAN JOEGOSLAVIE	55

INLEIDING

De gebeurtenissen in Joegoslavië en de mogelijkheid van negatieve uitstralingseffecten daarvan op de in Nederland aanwezige substantiele Joegoslavische gemeenschap, vormde voor de BVD reeds begin dit jaar aanleiding om aan de gevolgen daarvan voor de Nederlandse Staatsveiligheid diepgaander aandacht te besteden. Op grond van het vermoeden dat de staatsveiligheid en/of de democratische grondrechten in het geding zouden kunnen komen als gevolg van oneigenlijke activiteiten vanuit de Joegoslavische ambassade dan wel vanuit dat land zelf en rekening houdend met de mogelijkheid van Nederlandse betrokkenheid bij de totstandkoming van transacties van politiek-criminele aard, waarbij de Nederlandse wetgeving werd overtreden dan wel aan bondgenootschappelijke verplichtingen niet werd voldaan, werd een team geformeerd dat de opdracht kreeg genoemde verschijnselen vast te stellen en te onderzoeken. De eindrapportage werd voorzien ultimo oktober en is met dit produkt geconcretiseerd. In dit rapport wordt onder meer een schets gegeven van de Joegoslavische gemeenschap in Nederland, van oneigenlijke activiteiten vanuit de Joegoslavische ambassade h.t.l. alsmede van enige politieke facetten van aan Joegoslavië te relateren criminaliteit.

Tussentijds werd vanuit het team ter wille van de actualiteit reeds vanaf juli veelvuldig geadviseerd en informatie geëxploiteerd aan de daarvoor in aanmerking komende belangendragers en overige afnemers.

Gaandeweg de uitvoering van de opdracht is duidelijk geworden dat de Socialistische Federatieve Republiek Joegoslavië (SFRJ), in de vorm zoals deze na de Tweede Wereldoorlog is ontstaan, definitief tot het verleden is gaan behoren. Wat de naaste toekomst zal brengen is ongewis. Men stevent af op een conglomeraat van elkaar zeer vijandig gezinde mini-staatjes, waarvan de toekomst niet stemt tot optimisme, mede door het ontbreken van duidelijke politieke programma's en stabiliteit en een werkzame economische en monetaire infrastructuur.

Het is bittere ironie te moeten vaststellen dat juist Nederland het Joegoslavische volk diep heeft teleurgesteld in de (te) hoog gespannen verwachtingen. Immers, het Nederlandse democratische bestuursmodel van eenheid in verscheidenheid, zowel als het EG-voorzitterschap, boden in Joegoslavische ogen een wenkend perspectief. Het is tragisch dat, ondanks tomeloze inzet en betoonde moed van Nederlandse zijde, oplossingen thans verder weg lijken dan ooit.

In de ogen van velen is ook de onlangs door de EG in arren moede gekozen weg van een economische boycot geen goed begaanbare, want naleving zal niet of nauwelijks zijn af te dwingen. Ook de positie van Servie en haar president Milosevic zelf zal erdoor versterkt worden, ten nadele van de toch al wankele en bedreigde (niet Servische) oppositie.

De crisis in Joegoslavië confronteert ons met verschijnselen die voor velen slechts herinneringen oproepen aan een (ver) verleden: huurlingen, prive-milities, in Kroatie de opkomst en het samengaan van de meest exotische ultra-rechtse bewegingen, van gouvernementeel-criminele combinaties tot en met een religieuze opleving van zowel het Rooms Katholicisme als de Islam. Op langere termijn leidt dit laatste wellicht tot een herhaling van een historische confrontatie tussen het Christendom en de Islam aan de grens van Kroatie en Bosnie & Hercegovina. De onder vele Joegoslaven levende gedachte dat hun interne conflict zou kunnen leiden tot een wereldoorlog (de voorkoming waarvan West-Europa zou moeten brengen tot verregaande concessies) is een ernstige misrekening. Er zijn zogenaamde internationaliseringsrisico's, maar dat deze verder gaan dan de Balkan zelf is vooralsnog niet aannemelijk.

De situatie in de Joegoslavische gemeenschap in Nederland is gespannen; rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid van uitbarstingen. Uitvoering van maatregelen van preventief karakter is wenselijk. De rol van de officiële Joegoslavische vertegenwoordiging h.t.l. is bedenkelijk; ook hier komt de uitvoering van dempende maatregelen aan de orde.

Dat Nederland op termijn geconfronteerd zou kunnen worden met nieuwe vormen van Joegoslavische criminaliteit heeft de schijn van onvermijdelijkheid. Interdepartementaal overleg, leidend tot doeltreffende samenwerking, ook op internationaal vlak, is ten zeerste gewenst.

's-Gravenhage

08-11-1991

1. JOEGOSLAVEN IN NEDERLAND

1.1 SITUATIESCHETS

Er wonen thans naar schatting ongeveer 50.000 Joegoslaven in Nederland, vooral in de industriegebieden rond Amsterdam en Rotterdam. Als gevolg van de oorlog organiseren de Joegoslaven zich in op etnische afkomst gebaseerde verenigingen. Door het uittreden van vele leden vormen de overgebleven Serviers de meerderheid in de oorspronkelijke Joegoslavische clubs en verenigingen waarin de sturende inbreng van de Joegoslavische ambassade steeds duidelijker wordt. Zowel organisatiegraad als politisering nemen toe.

Zowel aan Kroatische als aan Servische zijde wordt gebruik gemaakt van buitenlandse vrijwilligers en huurlingen. Ook vanuit Nederland zou een onbekend aantal personen vertrokken zijn om deel te nemen aan de strijd.

1.1.1 Aantallen

In Nederland bevindt zich al sedert enige tientallen jaren een Joegoslavische kolonie. De komst naar Nederland was een gevolg van de industriële expansie en het toenmalige tekort aan arbeidskrachten, hetgeen ertoe heeft geleid dat in de mijnbouw en de zware metaalindustrie de Joegoslavische mannen een pioniersrol hebben vervuld en in de textiel- en tabaksindustrie de Joegoslavische vrouwen. De daaropvolgende vervolgimmigratie in de vorm van gezinshereniging en familieoverkomst, alsmede gezinsuitbreiding (tweede en soms ook derde generatie), de illegale overloop uit de BRD enz. enz. hebben geresulteerd in een gemeleerde Joegoslavische gemeenschap, waarvan de omvang moeilijk in is te schatten. Volgens officiële opgave bevinden zich circa 14.000 Joegoslaven in Nederland, maar dit zijn slechts zij die h.t.l. legaal met een Joegoslavisch paspoort verblijven. Ten behoeve van deze rapportage wordt het begrip Joegoslaaf anders gedefinieerd en omvat het die personen wier wortels, loyaliteit, emoties en betrokkenheid liggen in een der Joegoslavische deelrepublieken.

Uitgaand van die definitie is de omvang van de Joegoslavische gemeenschap voorzichtig geschat op ca. 50.000 personen.

Als gevolg van de burgeroorlog is het aantal Joegoslaven in Nederland nog eens toegenomen. Aantallen zijn niet exact bekend: in Utrecht wordt gesproken van een toename van het aantal Joegoslaven met 15 tot 20 procent, terwijl in de grote steden als Amsterdam en Rotterdam sprake is van het bereiken van een verzadigingspunt: de Joegoslavische gezinnen kunnen niet meer landgenoten huisvesten.

Deze nieuwkomers hebben veelal geen aparte status: zij ontvluchten slechts tijdelijk de problematiek in eigen land en zijn grotendeels voornemens terug te keren zodra de omstandigheden dit toelaten. Velen van hen hebben familie achter gelaten in Joegoslavië. Zijdens Justitie wordt jegens hen een gedoogbeleid uitgevoerd op grond van humanitaire overwegingen.

De grote concentraties Joegoslaven worden in Nederland aangetroffen in Rotterdam (officieel zo'n 5.000) en Amsterdam (3.000 volgens officiële opgave). De provincies Noord-Holland en Zuid-Holland spannen de kroon met de grootste aantallen Joegoslaven. Noord-Brabant volgt met ca. 1.500 Joegoslaven en Gelderland met zo'n 1.200 personen van Joegoslavische herkomst. In de overige provincies komt het aantal officieel geregistreerde Joegoslaven niet boven de 1.000.

1.1.2. Etnische afkomst

Het is vrijwel onmogelijk om de Joegoslavische gemeenschap in Nederland te verdelen in groepen van etnische afkomst. Dit zou betekenen dat van alle personen individueel bekeken zou moeten worden in welke plaats hij of zij geboren is en zelfs dan is er niet met zekerheid vast te stellen of de geboortegrond ook gelijk is aan de etnische afkomst. Immers, een persoon geboren in Krajina (Kroatie) kan zeer goed van Servisch etnische afkomst zijn.

Vrijwel alle originele Joegoslavische nationaliteiten zijn in Nederland vertegenwoordigd (hierbij buiten beschouwing gelaten de minderheden die zich in Joegoslavië zelf bevinden zoals Roemenen, Turken e.d.). In afnemende volgorde van aantallen zijn de volgende nationaliteiten in Nederland aangetroffen:

- Kroaten
- Serviërs
- Albanezen, afkomstig uit Kosovo
- Slovenen
- Montenegrijnen
- Macedoniërs
- Bosniërs

Hierbij kan nog worden vermeld dat de laatste drie groepen in Nederland zeer klein zijn.

1.1.3. Genaturaliseerden

Wederom zijn aantallen niet aan te geven. Naturalisatie c.q. verwerving van het Nederlands staatsburgerschap d.m.v. een huwelijk met een Nederlandse partner, heeft niet tot gevolg dat de gevoelens voor het vaderland verminderen. Daarom worden de genaturaliseerde Joegoslaven in genoemde schatting betrokken.

1.1.4. Illegalen

Hier gaat hetzelfde op als voor de genaturaliseerden, met dien verstande dat, naast loyaliteitsgevoelens jegens het moederland, onder de illegale Joegoslaven in Nederland de criminaliteit een grote rol speelt, waardoor deze groep zeker in de beschouwing dient te worden opgenomen. Immers criminaliteit en het interetnisch en politiek geweld zijn in Joegoslavische kringen met elkaar verweven. De omvang van het illegalen-circuit bedraagt vrijwel zeker enige duizenden.

2.1.5. Oorlogsvluchtelingen/ontheemden

Duidelijk is geworden dat in die gemeenten in Nederland, waar Joegoslaven tot voor kort nog vreedzaam met elkaar konden samenleven en -werken, na de komst van de oorlogsvluchtelingen een toename is ontstaan van de etnische spanningen. Een laatste peiling onder de Joegoslaven h.t.l., uitgevoerd kort voor het verschijnen van dit rapport, heeft aangetoond dat dit, zeker in de grotere gemeentes, het geval blijkt te zijn. In het algemeen wordt aangegeven dat de nieuwkomers, die op de vlucht zijn voor het etnisch geweld, juist zorg dragen voor de export van die spanningen naar Nederland.

Mocht de toekomst verdere strijdtonelen in Joegoslavië te zien geven, dan moet een toename van dit soort "verlengde familiebezoeken" zeker niet worden uitgesloten.

1.1.6. Asielzoekers/ontheemden/economische vluchtelingen

In vergelijking met 1990 kent Nederland momenteel een verdrievoudiging van het aantal asielzoekers uit Joegoslavië, nu 1400 op jaarbasis tegen ruim 400 in het voorgaande jaar. Het heeft er echter alle schijn van dat de asielzoekers op economische gronden of uit angst voor de burgeroorlog naar Nederland komen, zodat een deel van de asielaanvragen op termijn zeker zal worden afgewezen.

Thans is er, zoals reeds gemeld, sprake van een gedoging.

1.2 ORGANISATIEGRAAD

Al vanaf het moment dat er Joegoslaven naar Nederland kwamen als gastarbeider was er sprake van een zekere organisatiegraad. Er werden clubs en verenigingen opgericht die in eerste instantie een cultureel dan wel sportief karakter kenden. Deze clubs hadden tot voor kort een eenheidsbevorderende doelstelling.

In de laatste maanden worden meer politiek gerichte organisaties in het leven geroepen en krijgen de tot voor kort min of meer a-politiek ingestelde clubs en verenigingen met een politisering te maken als gevolg van de ontwikkelingen in Joegoslavië zelf. Van echte "Joegoslavische clubs" is geen sprake meer. De originele Joegoslavische clubs en verenigingen worden momenteel nog slechts door Serviërs gefrekwenteerd, terwijl de andere nationaliteiten uit Joegoslavië ertoe zijn overgegaan zich in andere verbanden, zoals politieke partijen, te organiseren. Het lid zijn van een organisatie in welke vorm dan ook blijkt in de Joegoslavische gemeenschap voornamelijk een mannenaangelegenheid te zijn. Aangenomen wordt dat ruim de helft van de in Nederland aanwezige Joegoslavische mannen lid is van een organisatie.

1.3 AARD VAN DE ORGANISATIES.

De Joegoslavische organisaties in Nederland kennen qua karakter drie verschijningsvormen. Zij kunnen op de volgende grondslag zijn opgericht:

Sociaal/cultureel,
het uitgangspunt van de originele Joegoslavische clubs in Nederland, waarbij de nadruk werd gelegd op het in stand houden van de eigen tradities en het bevorderen van het saamhorigheidsgevoel.

Godsdienstig,
waarbij van de drie hoofdstromen uit Joegoslavië, te weten Oud-Slavisch (Orthodox), Rooms Katholiek en Islam, in Nederland officieel slechts de twee laatste zelfstandig worden aangetroffen.

De Kosovo-Albanezen en andere Joegoslaven met een Islamitische geloofsrichting sluiten zich vaak aan bij andere buitenlandse minderheden met dezelfde geloofsrichting. Inmiddels is duidelijk geworden dat religieuze tegenstellingen in de Joegoslavische problematiek, naast politieke en etnische, tot de belangrijkste gerekend moeten worden.

Politiek,
waarbij opvalt dat met name Kroaten en Kosovo-Albanezen zich de laatste tijd organiseren in politieke partijen, die in sommige gevallen een Nederlandse branche zijn van een in Joegoslavië bestaande politieke partij.

1.4 STURING VAN DE ORGANISATIES

Hoewel er in het geval van de Nederlandse branches van Joegoslavische politieke partijen ongetwijfeld sprake zal zijn van een (al dan niet politieke) sturing vanuit Joegoslavië, is hiervan geen concreet bewijs aanwezig. Zowel over Slovenie als over Kroatie zijn berichten ontvangen als zouden in die republieken instellingen bestaan die contact houden met de 'eigen bevolking' in het buitenland. Niets definitiefs is vernomen over een eventuele sturing die vanuit deze instellingen zou bestaan richting Joegoslavische organisaties op etnische basis in bijvoorbeeld Nederland.

1.5 VERSCHIJNINGSVORMEN

In Nederland worden de volgende verschijningsvormen van Joegoslavische organisaties aangetroffen:

1.5.1. Clubs

Volgens een opgave van de Joegoslavische ambassade in Den Haag bestaan er in Nederland momenteel 22 Joegoslavische clubs. De praktijk leert echter dat met name in de grote steden (Amsterdam en Rotterdam) meer van dit soort clubs en verenigingen worden opgericht, waarbij gelijktijdig een vorm van segregatie tussen Serviërs enerzijds en de overigen Joegoslaven anderzijds plaatsvindt. De oorzaak moet gezocht worden in de etnische

verschillen, die onder de Joegoslaven in genoemde steden ertoe hebben geleid dat men zowel in de prive-sfeer als in verenigingsverband niets meer met elkaar te maken wil hebben. Het resultaat is dat de 22 officiële Joegoslavische clubs nog slechts door Serviers bezocht worden en dat zelfs dit bezoek terugloopt.

Ook kwam tijdens het onderzoek aan het licht dat mogelijk ook de overkoepelende Bond van Joegoslavische Clubs en Verenigingen in de problemen zou komen door gebrek aan belangstelling.

In de kleinere gemeentes waar zich clubs bevinden is veel minder sprake van deze etnische tegenstellingen. Hier lukt het de Kroaten en Serviers nog wel om elkaar min of meer tolerant te bejegenen of althans in vreedzame coëxistentie bijeen te komen. De clubs spelen een belangrijke rol in de informatievoorziening van de Joegoslavische gemeenschap in Nederland. Veelal beschikken de clubs over een schotel-antenne, waarmee de Joegoslavische televisie-stations ontvangen kunnen worden.

De Joegoslavische (Servische) clubs in Nederland kennen een overkoepelende bond, de Bond van Joegoslavische Clubs en Verenigingen, welke elke maand in Utrecht vergadert. Bij deze vergaderingen is steevast een vertegenwoordiger van de ambassade aanwezig.

In de besturing van de clubs is een tendens zichtbaar waarbij oudere, mildere bestuursleden worden vervangen door jongere, hardere personen.

Via de Joegoslavische clubs worden momenteel Servische activiteiten gecoördineerd, zoals het inzamelen van geld en hulpgoederen, het organiseren van demonstraties. Ook het verlenen van technische steun bij gelegenheden als in de Joegoslavische deelrepublieken gehouden referenda, waarbij in het laatste geval aan de in Nederland verblijvende Macedoniërs de gelegenheid werd gegeven zich uit te spreken over de onafhankelijkheid van die deelrepubliek, behoort tot het dienstverleningspakket der clubs. Het referendum dat in Kosovo over de zelfstandigheid van die provincie werd georganiseerd kreeg niet een dergelijke steun.

Opvallend is ook dat de groep "oorlogsvluchtelingen" die zich momenteel in Nederland bevindt, al snel de weg naar de Joegoslavische clubs blijkt te hebben gevonden. Een en ander brengt uiteraard met zich mee dat de kans op etnische problematiek binnen de clubs vergroot wordt.

1.5.2. Verenigingen

Naast de hierboven genoemde clubs kent de Joegoslavische gemeenschap in Nederland ook verenigingen, veelal georganiseerd op etnische basis. Voorbeelden hiervan zijn de St. Barbara-vereniging in Limburg, waarin de Sloveense mijnwerkers verenigd zijn, zang- en dansverenigingen van Slovenen in Limburg en de Kroatische Culturele Vereniging in Rotterdam.

De reden waarom de verenigingen apart vermeld worden is de volgende: de laatste tijd wordt duidelijk dat de verenigingen activiteiten ontplooiën die niet geheel in overeenstemming kunnen worden gebracht met hun doelstelling. Voorbeeld hiervan is de Kroatische Culturele Vereniging in Rotterdam, die naast het organiseren van culturele evenementen zich sinds kort ook bezig houdt met politiek georiënteerde activiteiten.

1.5.3 Politieke organisaties

Het veranderingsproces in Joegoslavië brengt met zich mee dat een ongewoon groot aantal politieke partijen ontstaat. In Nederland kent een aantal van deze partijen een afdeling, waarbij opvalt dat de Kroaten in Nederland het best georganiseerd zijn, gevolgd door de Albanezen en pas op de derde plaats door de Serviers.

* Kroatie

In Rotterdam is statutair gevestigd de Nederlandse tak van de HDZ (Hrvatska Demokratska Zajednica), de leidende partij in Kroatie van premier Tudjman, te weten de Kroatische Demokratische Unie (KDU). De KDU is in Nederland de grootste Joegoslavische politieke organisatie en ook de meest actieve. Zo was de KDU onder andere een van de organisatoren van de op 7 september 1991 gehouden massale demonstratie in Den Haag, ter gelegenheid van de Vredesconferentie in het Vredespaleis.

In vergelijking met politieke organisaties zoals die in het Nederlandse politieke landschap gebruikelijk zijn kan de KDU worden omschreven als een partij van centrum-rechtse signatuur in Kroatische stijl. Ter realisering van de doelstellingen is niet gebleken dat men zich niet houdt aan wat in Nederland als acceptabel en legaal wordt ervaren.

Onlangs was er Rotterdam sprake van de oprichtingsvergadering van de Nederlandse afdeling van de Kroatische Demokratische Partij (in Kroatie: Hrvatska Demokratska Stranka, HDS), waarover nog geen nadere gegevens bekend zijn.

Wel is inmiddels in Rotterdam bekend geworden dat de oprichting van de HDS voor een zekere mate van tweespalt in de Kroatische gemeenschap heeft gezorgd. KDU/HDZ en HDS zijn min of meer in een machtsstrijd verwickeld, hetgeen de homogeniteit van de Kroaten niet ten goede komt.

Evenmin heeft de Dienst tot op heden aanwijzingen omtrent een Nederlandse tak van de HDP. Het betreft hier een door Kroaten in 1981 in de Verenigde Staten opgerichte politieke organisatie die niet zozeer bekend staat onder de Kroatische afkorting HDP als wel onder de Engelstalige variant CNBP van Croatian Nation Building Party. Deze HDP/CNBP is ultra-rechts/xenofob van instelling en is thans, gekataliseerd door de actuele ontwikkelingen in Joegoslavië, sterk expansionistisch actief. Een vertegenwoordiging in Duitsland zou reeds gerealiseerd zijn. In de internationale pers worden vergelijkingen tussen de HDP/CNBP en de Ku Klux Klan niet geschuwd.

Meer recent is in Kroatie nog een ultra-rechtse groepering ontstaan, genaamd de Hrvatska Stranka Prava (Kroatische Partij van Rechts), een organisatie die een eigen militie kent, de Hrvatska Obrambena Snaga (HOS). Deze partij

heeft zich nog niet in Nederland gemanifesteerd. Wel wordt hier de vinger aan de pols gehouden of dit in de toekomst gaat gebeuren. Het gevaar schuilt hierin, dat de HSP/HOS-combinatie op termijn in Kroatie een regeringsfractie zal gaan vormen, waardoor een combinatie van politieke en criminele belangen het doen en laten van de Kroatische regering zou kunnen gaan bepalen. Een HSP/HOS-vertegenwoordiging in Nederland zou dan

vanzelfsprekend risico's met zich meebrengen. Meer hierover in het hoofdstuk "Criminaliteit". Vermoedelijk wel aanwezig in Nederland en ook actief zijn leden van de Ustasha-beweging. Hierbij moet worden aangetekend dat e.e.a. stoelt op vooralsnog vage verklaringen en de melding van een feitelijk incident in Etten-Leur in juli 1991, alwaar een viertal gewapende en in Ustasha-uniformen geklede mannen sterk intimiderend zijn opgetreden in de aldaar aanwezige Joegoslavische club.

* Servie

Volgens meldingen zouden de Serviers in Nederland slechts een puur politieke organisatie kennen, te weten de Nederlandse afdeling van de Srpska Demokratska Stranka (SDS), de Servische Demokratische Partij. De SDS zou statutair in Rotterdam gevestigd zijn, maar bevestiging van dit gegeven ontbreekt vooralsnog. Noch van aanwezigheid laat staan van activiteiten in Nederland van de zijde van de Chetniks is tot op heden iets gebleken. Wel zijn er, wederom vage en moeilijke verifieerbare, verklaringen omtrent de Crna Ruka in die zin dat er in Nederland een aantal personen zou zijn dat onder het Crna Ruka-etiket activiteiten van wellicht gewelddadig karakter zou kunnen gaan ontplooiën.

* Kosovo

De Albanezen uit Kosovo kennen twee vormen van organisaties: een drietal verenigingen die politieke activiteiten ontplooiën, maar waarvan niet bekend is of het Nederlandse afdelingen betreft van in Kosovo bestaande politieke organisaties, en een organisatie op Islamitische grondslag. Samen met de Kroaten in Nederland zijn de Kosovo-Albanezen uiterst actief op politiek gebied en ook zij waren ruim vertegenwoordigd op de demonstratie van 7 september 1991.

N.a.w. betreft het politieke organisaties (waarvan sommige het internationale vakbondswezen als een soort dekmantel gebruiken), wier doelstellingen liggen op het vlak van de onafhankelijkheid van Kosovo, een onafhankelijkheid die t.o.v. Servie hard bevochten zal moeten worden omdat Kosovo immers staatkundig een deel (provincie) van Servie is. Omtrent de aard en inzet van middelen en methoden is nog weinig met zekerheid bekend, geweld kan echter op termijn niet worden uitgesloten. Dat er een samenwerking (althans voorlopig) wordt geconstateerd tussen Kroaten en Kosovo-Albanezen is niet verwonderlijk: beide partijen kennen een gemeenschappelijke haat jegens Servie.

1.5.4. Scholen

Voor zover in de loop van het onderzoek is bekend geworden vindt in Amsterdam, Rotterdam en Breda scholing van Joegoslavische kinderen plaats in het kader van de Opleiding in Eigen Taal en Cultuur (OETC). Recent werd bekend dat ook in Veenendaal pogingen worden ondernomen om vorm te geven aan deze scholing. Vermeld dient te worden dat de Joegoslavische school in Amsterdam wegens een te sterk gedaald leerlingenaantal haar deuren gesloten heeft.

Een van de eerste meldingen van etnische strubbelingen onder de Joegoslaven in Nederland was afkomstig van de "Vladimir Nazor" school in Rotterdam. Kort na de keuze die Kroatie, middels een referendum begin 1991, maakte voor democratie en dientengevolge voor een afscheiding van de rest van Joegoslavië, werd in Rotterdam duidelijk dat de Kroatische ouders hun kinderen niet langer wilden blootstellen aan de Servische manier van lesgeven. Zij wilden een opleiding voor hun kinderen in de Kroatische taal en cultuur. (Het is overigens zo dat de voertaal van Joegoslavië het Servokroatisch is, waarbij de verschillen tussen het Servisch en het Kroatisch minimaal zijn. Qua cultuur zijn er duidelijke verschillen aan te geven, gebaseerd op het feit dat Kroatie zich eeuwenlang op het Westen heeft gericht en Servie op het Oosten.) Inmiddels heeft de Kroatische gemeenschap in Rotterdam een eigen onderkomen gevonden voor het aanvullend onderwijs van zijn jeugd en zij bekostigt dit uit eigen middelen. Voor de gemeente Rotterdam, dienst Onderwijsaangelegenheden, die de aanstelling en betaling van de leerkrachten voor haar rekening neemt, is hierdoor een probleem ontstaan: Nederland erkent tot op heden slechts de SFRJ, waardoor het onmogelijk is geworden een Kroatische onderwijsinstelling subsidie te verstrekken. In navolging van de Kroaten hebben zijn nu ook de Kosovo-Albanezen van plan hun kinderen van de Vladimir Nazor school af te halen, een plan dat echter wegens financiële problemen (toekennen subsidies) nog niet tot uitvoering is gebracht. Deze ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat het bezoekersaantal van de Vladimir Nazor school dramatisch is teruggelopen. Hiermee worden vraagtekens gesteld bij de levensvatbaarheid van de school, alsmede bij wat er in de toekomst dient te gebeuren met de scholing van de andere etnische groepen en de rol die de Nederlandse overheid hierin dient te spelen. Overigens worden dezelfde problemen zichtbaar bij de Joegoslavische school in Amsterdam, hetgeen de vraag oproept waarom, na deze twee ervaringen, nu geprobeerd wordt "Joegoslavisch" onderwijs in Veenendaal van de grond te krijgen.

1.6 INTERNATIONALE BETREKKINGEN

Solidariteit en criminaliteit blijken, letterlijk genomen, geen grenzen te kennen. De laatste ontwikkelingen tonen aan dat met name Kroatie vanuit alle hoeken van de wereld steun krijgt toegezonden in de vorm van geld en hulpgoederen. Ook wisten zowel Kroaten als Kosovo-Albanezen uit heel West-Europa landgenoten te mobiliseren voor eerder genoemde demonstratie bij het Vredespaleis, waarbij men in totaal tussen de 10.000 en 12.000 personen op de been wist te krijgen, op zich een bewijs van minstens een redelijke onderlinge communicatie. Echter, hoewel er in Duitsland een zeer grote aantal Kroaten (400.000) woont lijken er normaliter maar weinig betrekkingen te bestaan tussen de Duitse en Nederlandse Kroaten, intensivering van deze betrekkingen wordt wel verwacht. Anders ligt dit voor de Kosovo-Albanezen. Deze etnische groep is in Brussel goed vertegenwoordigd en tussen de groep in België en die in Nederland blijken goede banden te bestaan, niet alleen politiek gesproken, maar ook op het criminele vlak.

Overigens moge duidelijk zijn dat de eerder genoemde organisaties van politiek gewelddadige kleur, zoals de Ustasha, de Chetniks, de HDP enz. alle internationaal zijn georganiseerd.

1.7 SOLIDARITEITSWEZEN EN INTERNATIONALE HUMANITAIRE ORGANISATIES

De laatste weken hebben ook de bekende internationale organisaties zoals het Rode Kruis en Artsen Zonder Grenzen zich de Joegoslavische kwestie aangetrokken. In Joegoslavië opereert naast het Rode Kruis ook de Islamitische hulporganisatie de Rode Halve Maan in het door de oorlog getroffen gebied. In Nederland was onlangs voor de eerste keer sprake van het feit dat organisaties als Amnesty International zich profileerden als het om Joegoslavië gaat. Tijdens een in Zevenbergen (Noord-Brabant) gehouden bijeenkomst, georganiseerd door het Comité Erkenning Slovenie, was een vertegenwoordiger van A.I. aanwezig. Een vertegenwoordiger van Pax Christi Vlaanderen, eveneens voor deze bijeenkomst uitgenodigd, liet op het laatste moment verstek gaan. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat deze organisaties zich laten leiden door andere dan strikt honorabele motieven.

Van minder honorabele motieven zou sprake kunnen zijn bij de bemoeienis die onlangs werd geconstateerd van rechts-extremistische organisaties in Nederland. Hun inmenging in met name Kroatische aangelegenheden zou in sommige gevallen niet verenigbaar zijn met hetgeen door de Nederlandse wetgeving als toelaatbaar wordt omschreven.

1.8 HUURLINGEN

De strijd in Joegoslavië wordt niet alleen uitgevochten door de eenheden van het Joegoslavische Federale Leger enerzijds en de ZNG, de Kroatische Nationale Garde anderzijds. Steeds meer duiken gewapende milities op die zich onafhankelijk van deze legers opstellen en zich naar eigen goeddunken in de strijd werpen. Hierbij doet zich het probleem voor dat zij zich meestal niets aantrekken van de al herhaalde malen gesloten wapenstilstanden. De Kroatische ultra nationalistische organisaties zijn een doorn in het oog van president Tudjman, maar hij is tot op heden niet tot daden overgegaan, gebonden als hij is aan deze milities. Van deze milities en prive-legertjes zijn de Kroatische HOS en de Servische milicie

meest in het oog springende.

De HOS is de militaire arm van de ultra-rechtse Kroatische HSP, de Partij van Rechts. Zij bestaat uit zo'n 10.000 tot 15.000 uitstekend bewapende, zeer fanatieke Kroatische nationalistenvan waarvan er velen afkomstig zijn uit de ZNG, waarvan zij vinden dat er veel te slap strijd wordt geleverd. Bovendien zijn veel vrijwilligers uit het buitenland afkomstig.

De elite-eenheid die de Servische politici beschuldigt van lafheid en wanbestuur, bestaat uit voor zover bekend uit ongeveer 300 man. Wat in het bijzonder bij deze milities opvalt is dat zij niet alleen bestaan uit Kroatiërs en Serviërs, doch dat er mensen van diverse nationaliteiten aan hun zijde meevechten, variërend van Polen tot Fransen en van Indiërs tot Sri Lankezen.

Zo zouden er bij het legertje van twee Ieren meestrijden, die gespecialiseerd zijn in guerilla tactieken. Dit zouden buitengewoon competente IRA-instructeurs zijn. Van de van Servische afkomst zijnde zelf wordt gezegd dat hij als huurling heeft gewerkt in Israel, op de Falkland eilanden en in het Franse vreemdelingenlegioen. Ook zou hij gewerkt hebben als militair instructeur voor diverse regeringen in Afrika en Zuid-Amerika. De laatste jaren zou hij als zakenman in Australië hebben verbleven tot "de strijd in het vaderland hem riep". Ook bij de HOS zou er sprake zijn van de aanwezigheid van buitenlandse specialisten. Zo blijken er Schotse instructeurs in dit leger actief te zijn, veteranen uit de Falkland oorlog. Melding is tevens gemaakt van directe betrokkenheid bij de strijd vanuit o.m. uit Duitsland afkomstige (ex)Kroaten.

"Ja, we zijn al begonnen met de verbroedering. Wij met de wapens, en zij met munitie."

Dat er personen van andere dan Joegoslavische nationaliteiten in de diverse milities meevechten staat gezien het bovenstaande buiten kijf.

In dit verband kan ook de persoon in deze overweging meegenomen worden. Immers, hij werd dood aangetroffen in een Kroatisch militair uniform.

Het moet niet uitgesloten worden geacht dat hij als huurling is geworven of zich vrijwillig als zodanig heeft aangemeld.

Vanuit Rotterdam zouden -volgens een uitspraak van (Kroatische Kulturele Vereniging) op televisie- inmiddels 50 tot 100 Kroaten naar Kroatie zijn vertrokken om aldaar aan de strijd tegen de Serviers deel te nemen (niet bekend is of zij zich bij de HOS milities hebben aangesloten dan wel meestrijden aan de zijde van de ZNG). Ook het -overigens nog onbevestigde- gegeven dat er in Rotterdam een Kroaat is benaderd om zich tegen een vergoeding van Fl. 3000.- aan te sluiten bij de HOS, lijkt voeding te geven aan de gedachte dat er (op nog onbekende schaal) geworven dan wel geronseld wordt in het buitenland.

Vanuit Breda komt het bericht dat van een persoon definitief bekend is geworden dat hij zich naar Kroatie heeft begeven om daar actief aan de strijd deel te nemen. In Amsterdam wordt onder de leerlingen van de Joegoslavische school ook melding gemaakt van het feit dat hun vaders naar Joegoslavië zouden zijn gegaan om te gaan vechten. Geen duidelijkheid werd verkregen over de waarheid van deze geruchten.

1.8.1 Recente meldingen op dit gebied

Zeer onlangs is vernomen dat de extreem rechtse Stichting ABC (Stichting Appel Bestrijding Criminaliteit), waarvan de centrum-democraat voorzitter is, in de persoon van mensen aan het interesseren is voor een op te zetten Commissie Kroatie. zou inmiddels al 15 personen gerecruteerd hebben om in Kroatie te gaan vechten.

De Telegraaf van zaterdag 2 november 1991, advertentie rubriek Oproepen:

"Nederlands Kroatische Werkgemeenschap vraagt VRIJWILLIGERS voor het uitvoeren van actieve militaire en humanitaire taken in Kroatie. Militaire ervaring gewenst. Roept Nederlandse en wereldgemeenschap op om Kroatie en Slovenie te erkennen. NKW,

Zowel als de andere persoon die achter de advertentie zit, kunnen teruggevonden worden in de rechts extremistische groeperingen Voorpost Nederland en de Centrum Partij terwijl ook bijvoorbeeld het Vlaams Blok in deze connectie ter sprake wordt gebracht.

Aan genoemde advertentie ging een persbericht vooraf, gestuurd door de Nederlands Kroatische Werkgemeenschap aan 100 Nederlandse dagbladen en persbureaus. In het persbericht wordt een opsomming

van de huidige toestand in Joegoslavië gegeven, men constateert de onmacht van de Europese Gemeenschap om concreet iets te bereiken in Joegoslavië en doet een aantal voorstellen om via Europese Gemeenschap dan wel de West Europese Unie over te gaan tot militaire interventie in Joegoslavië en wel op de manier waarop de USA tijdens de Golfoorlog is opgetreden. In dit geheel wordt Servië aangeduid als de agressor, tegen wie niet hard genoeg opgetreden kan worden. Zolang er niet langs officiële weg iets gebeurt om Kroatië te helpen, stelt de NKW zich voor zelf iets te ondernemen middels het uitzenden van vrijwilligers, die de Kroatische Gardes kunnen gaan versterken. Er zouden volgens dit communiqué al vrijwilligers uit Amerika, Duitsland, Schotland e.d. in Kroatië vechten. Hoewel de advertentie ook spreekt over humanitaire hulp wordt hierover in het persbericht geen melding meer gemaakt. De nadruk wordt gelegd op het feit dat vrijwilligers in Nederland in militaire dienst moeten zijn geweest, liefst bij het Korps Commando Troepen of bij het Korps Mariniers.

v De Nederlandse wetgeving stelt dat een Nederlander, die in vreemde krijgsmacht treedt, zijn of haar staatsburgerschap verliest. De NKW denkt een maas in de wetgeving te hebben gevonden door te stellen dat Kroatië geen officieel erkende natie is. Nederlanders die in het Kroatische leger dienst nemen zouden dus ook officieel niet in vreemde krijgsmacht zijn. Een duidelijke uitspraak over dit probleem laat nog op zich wachten.

Het Nederlandse Ministerie van Binnenlandse Zaken heeft in een reactie laten weten dat het Nederlanders sterk ontraden wordt in Kroatische krijgsmacht te treden. Het door Nederland toestaan van dergelijke activiteiten staat haaks op haar pogingen de crisis in Joegoslavië langs diplomatieke weg op te lossen. Mocht het al zo zijn dat het wettelijk toegestaan zou zijn dat Nederlanders in Kroatische krijgsmacht treden, dan is de oorlog in Joegoslavië wel van een dergelijk karakter dat processen na de oorlog over oorlogsmisdaden te verwachten zijn. Hoe het Ministerie van Justitie zal reageren wanneer blijkt dat bij dergelijke misdrijven ook Nederlanders betrokken zouden zijn valt ook nog te bezien.

Noot:

Het in dienst treden in vreemde krijgsmacht.

Het in dienst treden bij een krijgsmacht van een vreemde mogendheid is zowel in art. 101 van het Wetboek van Strafrecht als in art. 4 van de Wet Oorlogsstrafrecht strafbaar gesteld, indien het gaat om een mogendheid die met Nederland in oorlog is, of naar verwachting zal zijn. In art. 205 van het W.v.S. wordt zonder enige clausule over een oorlogstoestand, strafbaar gesteld "hij die, zonder toestemming van de koning, iemand voor vreemde krijgsmacht aanwerft" (maximum een jaar). Het artikel valt onder de titel "Misdrijven tegen het openbaar gezag". Volgens het commentaar is het artikel van toepassing op de werving van zowel Nederlanders als vreemdelingen. Ook doet niet ter zake waar de krijgsmacht verricht moet worden en of het gaat om de dienst van een mogendheid of opstandelingen. Wel wordt de noodzaak aangenomen van een bepaalde verbintenis tussen de werver en hem

(de mogelijkheid), voor wie de werving gedaan wordt. Gaat het echter om een volledig spontane actie van personen in Nederland voor een zelfstandig in Joegoslavië te ondernemen operatie, waarbij geen opdracht, machtiging of andere juridische relatie bestaat met de Kroatische krijgsmacht, dan ontbreekt de strafbaarheid.

1.9 RISICOINSCHATTINGEN

- * Het aantal Joegoslaven in Nederland neemt, als gevolg van de situatie in Joegoslavië, gestaag toe. Het betreft niet alleen asielaanvragers, maar ook "familiebezoeken" enz. enz.
- * Velen vinden aansluiting bij Joegoslavische organisaties h.t.l. die thans een duidelijke politisering ondergaan. Relaties worden internationaal.
- * De oorlogservaringen der nieuw aangekomenen bevorderen een klimaat van onverdraagzaamheid.
- * Het verschijnsel huurlingen heeft met de monopolisering ervan door politiek 'rechts' navrante dimensies gekregen.

2. DE OFFICIELE JOEGOSLAVISCHE VERTEGENWOORDIGING IN NEDERLAND

Situatieschets

Vrijwel het hele personeel van de Joegoslavische ambassade in Den Haag is van Servische oorsprong. Sommigen van hen worden door leden van de Joegoslavische gemeenschap als leden van de Joegoslavische inlichtingen- en veiligheidsdiensten bestempeld. Uit een onderzoek is gebleken dat vooral de eerste secretaris van de ambassade, zich met activiteiten inlaat die niet in overeenstemming zijn met zijn functie.

2.1 ALGEMEEN

Joegoslavië kent een officiële diplomatieke vertegenwoordiging in Nederland, te weten de Joegoslavische ambassade, gevestigd aan de Groot Hertoginnelaan 30 in 's-Gravenhage. Ons land kent (nog) niet de zogenaamde "buitenland-bureaus", zoals die in Duitsland voorkomen. Op deze bureaus worden met name Kroatische zaken behartigd.

Door de Joegoslavische ambassade worden diplomatieke en consulaire werkzaamheden verricht. Voor economische aangelegenheden bestaat er in Amsterdam de Joegoslavische Kamer van Koophandel en voor militaire kwesties is de in Duitsland gevestigde militair attache aan de Joegoslavische ambassade in Bonn voor Nederland verantwoordelijk.

De Joegoslavische ambassade in Nederland vertegenwoordigt nog slechts het Servische standpunt: Kroatische en Sloveense zaken worden categorisch niet behandeld.

De Joegoslavische ambassadeur was tot voor kort de Sloveen

Kort na het verstrijken van het in Brioni afgesproken moratorium werd door Slovenie definitief de onafhankelijkheid uitgeroepen, waarna het dringende verzoek kreeg alle activiteiten te staken en onverwijld naar Ljubljana terug te keren. Inmiddels is de Joegoslavische ambassade nu zonder feitelijke leider, zolang er vanuit Belgrado geen vervanger wordt gestuurd. heeft inmiddels zijn ontslag aangeboden. Volgens opgave van de Joegoslavische ambassade zelf zou teruggekeerd zijn naar Slovenie. Er heeft overleg plaatsgevonden tussen ambassadevertegenwoordigers en bezoekende Servische hoogwaardigheidsbekleders teneinde een nieuw te benoemen ambassadeur op korte termijn naar Nederland te krijgen. Inmiddels is de opvallende keuze gemaakt voor als Charge d'affaires ad interim. Als enige motivatie voor deze keuze valt aan te voeren dat kennelijk een protege van Buiza-Minister is.

Voor zover bekend is vrijwel al het overige personeel van de Joegoslavische ambassade h.t.l. van Servische origine. Er komen wel gemengde huwelijken voor (bijvoorbeeld Servisch-Kroatisch), maar intern heeft dit nog niet geleid tot waarneembare spanningen en/of problemen.

2.2 BIJZONDERE ASPECTEN

Het is traditie dat het Joegoslavisch aanvullend onderwijs in Nederland voor leermiddelen afhankelijk is van de ambassade. Ook wordt met de ambassade het hele OETC (Opleiding in Eigen Taal en Cultuur) voor Nederland gecoördineerd.

2.3 RISICOINSCHATTINGEN

* Vanuit de Joegoslavische ambassade worden activiteiten ontplooid, direct zowel als indirect, die op zijn minst als oneigenlijk kunnen worden gekenmerkt. Grondrechten van h.t.l. verblijvende personen van Joegoslavische origine zijn in het gedrang.

3. CRIMINALITEIT

3.1 SITUATIESCHETS

Criminaliteit van Joegoslaven in Nederland lijkt helaas aan de orde van de dag te zijn. Met grote regelmaat verschijnen in de landelijke pers berichten over gepleegde strafbare feiten, waarbij Joegoslaven zijn betrokken.

In het geval van de Joegoslaven kunnen we in ons land spreken van georganiseerde criminaliteit op twee niveaus. Bovendien kan een tweetal organisatiestructuren worden onderscheiden.

- * Volgens de algemeen als aanvaardbaar beschouwde definitie van georganiseerde criminaliteit is in de Joegoslavische sfeer sprake van zowel (gestructureerde) groepsriminaliteit als van georganiseerde misdaad.

- * Bij het beoordelen van de organisatiestructuur valt op dat er sprake is van misdaadorganisaties die een volledig Joegoslavische leiding hebben zowel als van criminele organisaties met een gemengd Joegoslavisch-Nederlandse top.

3.2 ORGANISATIE

Bij de beoordeling van de relevantie van het criminele circuit voor het huidige onderzoek naar Joegoslavische aangelegenheden is het ondermeer noodzakelijk de vraag te beantwoorden in hoeverre sprake is van sturing vanuit Joegoslavië.

De beantwoording luidt in algemene zin bevestigend, daar blijkt dat in Joegoslavië de verdeelsleutel voor het Europese jachtterrein van de criminele organisaties wordt bepaald. Nederland vormt, tezamen met het Vlaams-sprekende deel van België, in deze systematiek een blok.

Vooralsnog heeft het er alle schijn van dat in het criminele circuit "Joegoslaven" nog bestaan. Terwille van de zakelijke belangen -of liever: het financiële gewin- ziet men in ons land kans de etnische geschillen, vooral tussen Serviërs en Kroaten, te beperken.

De etnische verdeling komt wel tot uiting bij de constatering dat sprake is van zelfstandig opererende criminele groepen van Kosovo-Albanezen; tot op heden werden geen connecties tussen hen en Joegoslavische criminelen van andere etnische oorsprong geconstateerd.

In organisatorische zin kan het volgende worden opgemerkt:

- * Er is sprake van een piramidale machtsstructuur, waarbij de leiding in Joegoslavië bepaalt wat er elders in Europa gebeurt.

- * Er is een strakke organisatie per Joegoslavisch crimineel blok, zowel wat betreft de toedeling van het taakgebied als met betrekking tot de uit te voeren taken; overtreding van het toegewezen gebied en/of het eigenmachtig opereren binnen dat gebied wordt middels een streng systeem van sancties ontmoedigd.

- * "Personeel" wordt vanuit Joegoslavië toegekend, zowel op permanente basis als ten behoeve van de uitvoering van bijzondere

taken. Speciale teams komen in het laatste geval met een kortdurende opdracht naar Nederland, voeren hun taak uit en zijn veelal reeds vertrokken op het moment dat het gepleegde misdrijf nog geconstateerd moet worden. Het wegvallen van personeel, bijvoorbeeld wegens aanhouding, wordt vanuit Joegoslavië gecompenseerd.

* Er komt een geld- en goederenstroom in de richting van Joegoslavië op gang; ten behoeve van het wegsluizen van criminele fondsen wordt gebruik gemaakt van onder een legale dekmantel functionerende ondernemingen met een twijfelachtige achtergrond.

3.3 ACTIVITEITEN

De Joegoslavische georganiseerde criminaliteit vertoont activiteiten in vrijwel elke branche. Tijdens het onderzoek werd politieel feitenmateriaal aangedragen op de navolgende terreinen:

- * vrouwenhandel
- * prostitutie
- * witwassen van geld, hetgeen mogelijk zou kunnen plaatsvinden via bedrijven als Intro Quant
- * handel in gestolen cheques
- * inbraken
- * overvallen (al dan niet met geweldspleging)
- * illegale handel in chemicaliën, waarbij vermeld dient te worden dat dergelijke chemicaliën een tweerlei doel kunnen dienen, te weten: a) voor de vervaardiging van biologische en/of chemische wapens, in welk geval re-export van deze producten via Joegoslavië naar landen waarvoor een embargo voor dit soort producten geldt niet is uitgesloten, en b) voor de vervaardiging van verdovende middelen als XTC (geheel chemische samenstelling) of als hulpmiddel bij de vervaardiging van de "traditionele" hard-drugs.
- * handel in verdovende middelen:

* Illegale wapenhandel, zowel kleinschalig als grootschalig.

* vrijheidsberoving,

* moordaanslagen, waarbij zowel sprake is van onderlinge afrekeningen in het kader van het sanctiesysteem zoals dat binnen de criminele organisaties bestaat, als het op bestelling verwijderen van personen uit het aardse.

De Modus Operandi van de Joegoslavische criminele organisaties is er een die het best omschreven kan worden met termen als "gewetenloos" en "meedogenloos". De criminelen opereren uiterst professioneel.

3.4 CONNECTIE CRIMINALITEIT-POLITIEK

Twee van de hierboven genoemde verschijningsvormen van de Joegoslavische criminaliteit kunnen een band inhouden tussen de politiek en het criminele milieu, te weten de illegale wapenhandel en de handel in verdovende middelen. (Daarnaast is het natuurlijk heel wel mogelijk dat geld, verdiend met de overige misdaadpraktijken, voor politieke doeleinden wordt aangewend).

De L.D.K. staat onder leiding van de in Amsterdam wonende Albanees die pretendeert een louter politieke groepering in het leven te hebben geroepen. De praktijk leert echter dat een zeer groot deel van de aanhangers van een criminele achtergrond heeft. Uit gesprekken met asielzoekers uit Kosovo blijkt dat de L.D.K. een in Kosovo bestaande politieke partij is. Tot enkele jaren geleden was het zelfs een verboden organisatie.

Gememoreerd mag worden dat ook de aan de Nederlands-Duitse grens aangehouden Kroaat een notoir crimineel, zich inmiddels tooit met nationaal-militaire kwalificaties als kapitein van het Kroatisch Nationale Leger.

3.5 TOEKOMSTVERWACHTING

Joegoslavië wordt vrijwel in zijn geheel geconfronteerd met een economische collaps, grote oorlogsschade en een uiterst onzekere toekomst. Kortom, de Libanonisering van het land is een feit. Daarmee is de ruimte ontstaan voor krachtmetingen van talrijke rivaliserende groepen en organisaties, die elk hun eigen mengeling van politieke, religieuze, etnisch-culturele maar ook criminele doelstellingen zullen nastreven. Zij worden daarin gesteund door soms grote groepen van in het buitenland, en dus ook in Nederland, verblijvende aanhangers.

Risicoinschatting

Voor zover thans voorzichtig valt te beoordelen doemen er een vijftal criminaliteitsscenario's op:

- * Door werkeloosheid c.q. oorlogsgeweld ontheemden zoeken al dan niet legaal een goed heenkomen in o.a. Nederland en een deel daarvan komt, na een spiraal van teleurstelling in verwachtingen, in een crimineel circuit terecht, ter verwerving van inkomen op individuele basis;
- * Individuele criminelen treffen elkaar en gaan te werk in primitief georganiseerd verband;
- * Grootschaliger internationaal georganiseerde criminaliteit, met een der Joegoslavische deelrepublieken als basis, roomt uit zuiver winstbejag de Westeuropese markt af. Dit kan onder meer inhouden dat er een strijd zal ontstaan om crimineel territorium, een strijd die een zeer gewelddadig karakter zou kunnen krijgen. Duitsland wordt thans reeds geconfronteerd met overnamegevechten op Duitse criminelen, waarbij de Joegoslaven tot op heden immer als winnaars uit de bus zijn gekomen;
- * Internationaal georganiseerde misdaad van mogelijk grootschalig karakter, uitgevoerd door, of in opdracht van, extremistische politieke oppositionele groeperingen in Joegoslavische deelrepublieken, ter financiering van politieke doelstellingen. De Kosovo-Albanese drugsactiviteiten van Zwitserland naar Nederland vormen een eerste aanwijzing in deze richting;
- * Het scenario, waarmee aangeduid wordt dat in de toekomst criminaliteit en politieke machtsuitoefening in Joegoslavië tot een geheel worden verweven. Het is namelijk geenszins uit te sluiten dat de huidige Joegoslavische deelrepublieken verworpen tot een soort roofterritoriën, waarbij verwerving van inkomsten op zuiver legale basis onvoldoende zal blijken te zijn. Rekening houdende met de mogelijkheid dat in de toekomstige regering van Kroatië plaats zal (moeten) worden ingeruimd voor bijvoorbeeld een HSP/HOS vertegenwoordiger (zoals bekend de ultra-rechtse combinatie van politieke partij en militie met een wellicht crimineel-financiële basis, is verwerving van staatsinkomsten door middel van criminaliteit helaas niet slechts als fantasie af te doen. De mogelijkheden die een erkende staat heeft tot uitvoering of

afdekking van misdaad zijn legio en genoegzaam bekend. De teneur
in de huidige ontwikkelingen stemt niet tot optimisme.

4. HANDEL IN WAPENS EN AANVERWANTEN

Situatieschets

De voortdurende strijd in Joegoslavië heeft de invoer van wapens in verschillende deelrepublieken sterk doen toenemen. Voor Servie, dat over een eigen militair-industrieel complex beschikt, is dat minder het geval. Kroatische afgezanten reizen de hele wereld af op zoek naar wapens. In Nederland werden enkele zakenmensen benaderd. Tot nu toe werden geen wapenleveranties waargenomen. Niet uit te sluiten is dat er toch transacties zijn geëffectueerd. Ook criminele organisaties in Nederland blijken geïnteresseerd te zijn in de lucratieve wapenhandel. De groep rond de Joegoslavië ontplooi reeds activiteiten in die richting. Tijdens de Golfoorlog heeft deze groep, via de dubieuze firma gevaarlijke chemische produkten, afkomstig uit de Sovjet-Unie, geleverd aan landen rond de Perzische Golf.

4.1 INLEIDING

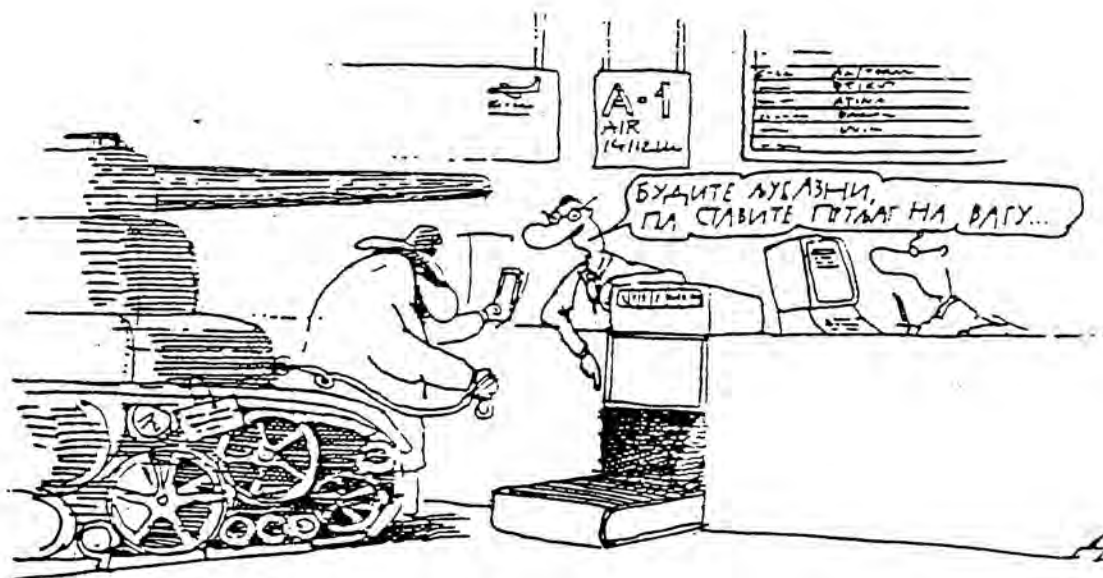
Al ruim voor het uitbreken van het gewapend conflict in Joegoslavië was er sprake van de aankoop van wapens, met name door Kroatie. Dit heeft begin 1991 geleid tot een diplomatieke rel tussen Joegoslavië en Hongarije over de levering van handvuurwapens aan Kroatie. Ondanks het vigerende wapenembargo verschenen in de loop van het jaar keer op keer berichten in de internationale pers over wapentransporten richting Joegoslavië. Overigens lijkt het erop dat alleen Kroatie, en mogelijk in de toekomst ook Kosovo, getroffen wordt door dit embargo. Was er in het begin van de Joegoslavische crisis sprake van de handel in lichte vuurwapens, de ontwikkeling van de strijd in Kroatie heeft in die deelrepubliek momenteel de vraag doen ontstaan naar zwaardere wapens ter bestrijding van tanks en vliegtuigen. Ook wordt melding gemaakt van de vraag naar nachtzichtapparatuur, waarbij vermeld dient te worden dat Joegoslavië -in dit geval Servie- eigen faciliteiten heeft voor de bouw van deze nachtzichtkijkers.

4.2 LEVERANCIERS

De laatste tijd komen er steeds meer berichten dat Kroatie langs officiële weg op zoek is naar manieren om aan wapens te komen. Een uitbreiding van het EG-embargo naar een wereldwijd wapenembargo frustreert deze pogingen, waardoor de kans groter wordt dat de handel in wapens verder in de handen van criminelen wordt geschoven. Potentiele leveranciers van wapens bevinden zich overal ter wereld: zowel Libanon als Israël, China als de Sovjet Unie, Zuid-Afrika als België zijn genoemd, naast uiteraard diverse Oosteuropese landen. Vooral Afrika wordt gebruikt als papieren omleidingsroute.

4.3 POGINGEN TOT WAPENAANKOPEN

Medio september was er binnen een termijn van enkele dagen sprake van drie afzonderlijke pogingen van Kroatische zijde om in Nederland wapentuig aan te schaffen. In twee van die gevallen werd de nadruk gelegd op anti-tank wapens en luchtafweergeschut, in het derde geval was sprake van een gevarieerde bestellijst.

Wilt U a.u.b. zo vriendelijk zijn
Uw bagage op de weegschaal te plaatsen?

Begin oktober 1991 bleek, dat ook de Joegoslavische criminelen in Nederland zich nog steeds bezig houden met de aanschaf en verkoop van handvuurwapens.

4.4 CHEMICALIEN

Ten tijde van de Golfoorlog werd Joegoslavië door de Europese Gemeenschap aangemerkt als een van de belangrijkste, zo niet de belangrijkste, leverancier dan wel doorvoerder van de zogenaamde "sleutelvoorlopers", chemicaliën die als grondstof kunnen dienen voor biologische en chemische wapens. De afnemers van deze

producten moeten in het gebied rond de Perzische Golf gezocht worden.

Naast het gebruik van chemicaliën voor de wapenindustrie is nog een ander gebruiksterrein denkbaar, dat van de verdovende middelen. Chemicaliën worden niet alleen gebruikt bij de verfijning van de "gangbare" drugs, maar kunnen zelfs worden aangewend voor de vervaardiging van de synthetische verdovende middelen, bijvoorbeeld XTC, die de laatste tijd op de markt verschijnen. Een van de risico's die hierin schuilen is, dat de Joegoslavische georganiseerde criminaliteit, die nu gebruik maakt van bestaande drugsverbindingen vanuit Turkije en Zuid- en Centraal Amerika, onafhankelijk worden van deze aanvoerlijnen en de Europese markt uit eigen productie kunnen bevoorraden.

4.5 RISICOINSCHATTINGEN

- * Diverse Joegoslavische deelrepublieken bewandelen in weerwil van embargobepalingen elke denkbare weg ter verkrijging van wapens en aanverwante goederen.
- * De kans is groot dat het hiertoe gecreeerde relatie-netwerk blijft bestaan en dat in de toekomst ook andere goederen, waaronder verdovende middelen e.d., in dit circuit zullen worden verhandeld.

5. DREIGINGSBEELD

Tot op heden heeft het oorlogsgeweld in Joegoslavië nog nauwelijks geleid tot gewelddadigheden elders in Europa. Weliswaar zijn er incidenten geweest in de vorm van kleine brandbomaanslagen e.d. maar in zijn algemeenheid kan worden gesteld dat er nog steeds sprake is van een betrekkelijke, zij het gespannen rust. Spanningen echter nemen toe en komen meer en meer aan de oppervlakte.

Op individuele basis is er al sprake van een zekere geweldsdreiging die leeft onder de Joegoslaven in Nederland, niet alleen horizontaal, dat wil zeggen tussen de etnische groepen onderling, maar ook verticaal, uitgaande van de Joegoslavische gemeenschap richting de Nederlandse overheid en samenleving. Zeker dient rekening te worden gehouden met een uitbreiding van deze dreiging: horizontaal als gevolg van een verscherping van de etnische tegenstellingen en verticaal als gevolg van een ontevredenheid met het Nederlandse optreden -ook als EG-voorzitter- in de Joegoslavische kwestie.

Als potentiële plegers van geweldsdaden of daden van terroristische aard kunnen zowel individuele Joegoslaven als Joegoslavische organisaties worden aangemerkt. In het begin van het onderzoek werd aangenomen dat geweld in eerste instantie tussen Joegoslaven onderling en op individuele basis zou plaatsvinden. Aanleiding tot deze veronderstelling werd gegeven door een aantal onmiskenbare bedreigingen, alsmede incidenten in de vorm van een brandstichtingspoging en een gebeurtenis van intimidatief/licht gewelddadig karakter. Door de toenemende organisatiegraad onder de Joegoslaven in Nederland, alsmede door de aankomst naar Nederland van talrijke verbitterde ontheemden, moet er echter nu ook rekening mee worden gehouden dat individueel dan wel vanuit organisaties acties richting oppositionele etnische volksgroepen en/of de Nederlandse overheid ontplooid kunnen gaan worden.

Met name de Kroaten, in tweede instantie de Kosovo-Albanezen alsmede wellicht anderen, onder wie Bosniërs, zouden kunnen overgaan tot al dan niet georganiseerde geweldpleging op grond van wraakmotieven en/of motieven ter realisering van politieke doelstellingen. Een aantal overwegingen speelt hierbij een rol:

- de emoties, de gevoelens van haat en wraakzucht worden intensief beleefd en zijn van een handelingsbepalende kracht;
- de bewapeningsgraad onder de Joegoslaven is hoog. Het merendeel van de volwassen Joegoslaven heeft de beschikking over een of meer handvuurwapens;
- de geweldstoepassingsdrempel is laag. Vele Joegoslaven kennen de verschrikkingen van de oorlog uit eigen ervaring en sommigen hebben hun "first blood" reeds op jonge leeftijd geproefd. Helaas moet aanvullend worden vastgesteld dat ook het conflictoplossend vermogen, anders dan door geweld, traditioneel als laag moet worden omschreven;
- de politieke ambities zijn groot en worden immer groter en wanhopiger.

Potentiele slachtoffers kunnen zowel in de Joegoslavische sfeer

als onder de Nederlandse bevolking gezocht worden. In het geval van de horizontale dreiging zal het geweld zich in eerste instantie richten tegen de Joegoslavische (lees Servische) vertegenwoordiging in Nederland, zoals daar zijn:

- * de Joegoslavische ambassade;
- * De Joegoslavische Kamer van Koophandel;
- * de JAT (Joegoslavische luchtvaartmaatschappij);
- * de Yugotours-vertegenwoordigingen in Nederland;
- * de Joegoslavische clubs en verenigingen in Nederland;
- * de scholen waar Joegoslavische kinderen OETC ontvangen;
- * Joegoslavische restaurants, die door de Joegoslaven in Nederland worden aangegeven als bolwerken van een bepaalde etnische kleur.

Niet alleen anti-Servisch geweld dreigt, ook vanuit Servische kring dient rekening gehouden te worden met acties tegen bijv. Kroaten. Vooralsnog ontbreekt het aan harde aanwijzingen dat vanuit de Servische gemeenschap in Nederland spontaan activiteiten zullen worden ontplooid. Er zijn wel aanwijzingen dat in internationaal verband onder het label van oude Servische terroristische organisaties acties zouden kunnen worden uitgevoerd.

Een organisatie die in dit kader nadere bestudering verdient is de Servische CRNA RUKA, letterlijk de "Zwarte Hand". Deze van oorsprong terroristische organisatie, waarvan de leden indirect verantwoordelijk waren voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog door de moord op Aartshertog Franz-Ferdinand, heeft de kop weer opgestoken. In het buitenland (o.a. in Duitsland) heeft de organisatie al bedreigingen geuit aan het adres van politici en overheidsinstellingen en ook in Nederland is sprake van het bestaan van aanhangers van deze beweging. De CRNA RUKA kent een dubbele gelaagdheid, waarbij een kleine groep rijke Servische intellectuelen plannen maakt en deze ter uitvoering overlaat aan een brede groep -eveneens- Serviers uit de werkende klasse.

Waar sprake is van mogelijk Servisch geweld mag duidelijk zijn dat de politieke slachtoffers zich bevinden in de sfeer van de traditionele vijand. Vooral Kroatische rechtse politieke en katholieke symbolen alsmede, iets verder verwijderd, Kosovo-Albanese, Sloveense enz. symbolen lopen hier enig risico. Mogelijke slachtoffers van de meer verticale dreiging moeten gezocht worden onder de Nederlandse politici, waarbij minister Van den Broek al is aangewezen als een van de doelwitten van de Crna Ruka. Deze Nederlandse politicus kan de Joegoslaven in het algemeen niet charmeren: blijkens de dreiging van Crna Ruka valt zijn politiek niet goed bij de Serviers, terwijl ook de Kroaten een afkeer hebben van diens politieke handelingen, omdat die dwars tegen de Kroatische belangen indruisen. Concrete dreigingen met aanslagen op Nederlandse politici dan wel overheidsinstellingen hebben zich nog niet voorgedaan. Wel is er in een geval melding gemaakt van een actie die mogelijk uitgevoerd zou worden in een Nederlands winkelcentrum, indien Nederland niet zou stoppen met haar anti-Kroatische politieke handelingen. Het betrof hier een telefonische melding bij de Telegraaf, die niet tot uitvoer werd gebracht.

De vorm waarin eventueel geweld zich zal manifesteren is moeilijk te voorspellen. Het meest waarschijnlijk is uiteraard de bekende escalatieladder, beginnende met verbale bedreiging (reeds veelvuldig voorkomend) via graffiti, lichte zaakbeschadiging enz. enz. tot en met persoonsgerichte gewelddadigheid met wapengebruik, een verschijnsel dat thans in Joegoslavische criminele kringen in Nederland verhoudingsgewijs veelvuldig voorkomt.

Een laatste peiling onder de Joegoslaven, woonachtig in de grote gemeenten in Nederland en België, leert dat de huidige periode als "stilte voor de storm" wordt ervaren, niet alleen voor wat betreft de onderlinge situatie in Nederland, die door de komst van vele oorlogsvluchtelingen aangescherpt wordt, maar zeker ook voor met name Servie. In het algemeen heerst de indruk dat Servie door haar houding afstevent op een meerfronten-oorlog: Kosovo en Bosnie dreigen nieuwe fronten te gaan openen maar ook vanuit Montenegro kan een dergelijk risico zich voordoen. De Montenegrijnse bevolking voelt zich misbruikt door de Servische machtshebbers.

Deze laatste peiling leerde ook, dat de EG-inspanningen in de Joegoslavische kwestie zowel door Serviërs als door Kroaten niet serieus genomen worden. In het algemeen is men echter eerder bereid hulp te verlenen op het financiële en morele vlak dan door zelf naar Joegoslavië te gaan om aan de gewapende strijd deel te nemen.

Conclusie

T.a.v. de ontwikkelingen op het terrein Joegoslavië in bredere zin kan worden gesteld dat, voor wat betreft mogelijke geweldsuitbarstingen, men nog aan het begin van de eerder omschreven escalatieladder staat. Hoe snel ontwikkelingen zullen gaan, hoe intensief en hoe omvangrijk, is moeilijk in te schatten; de situatie in Joegoslavië zelf geeft weinig reden tot optimisme. Anderzijds mag worden geconstateerd dat het nog immer vreedzame en welvarende klimaat in West-Europa en zeker in Nederland een onmiskenbare appaiserende en dempende invloed heeft op zowel emoties als politiek extremisme.

BIJLAGEN

Bijlage 1: JOEGOSLAVIE

De oorlog in Joegoslavië illustreert op cynische wijze hoe de politiek in dat deel van Europa een explosief mengsel is van nationalisme, etnocentrisme en geweld. Internationaliseringsrisico's van het grootschalig geweld zijn aanwezig maar zouden tot de Balkan beperkt kunnen blijven. Een daadwerkelijke opleving van de conflicten in Joegoslavië is nog niet in zicht. Negatieve uitstralingseffecten op Joegoslavische gemeenschappen in het buitenland lijken met de dag waarschijnlijker. Organisaties van twijfelachtig allooi nemen in kracht en getal toe.

1.1 BASISGEGEVENS

1.1.1 Geografisch

De Socialistische Federatieve Republiek Joegoslavië (SFRJ) ligt op het Balkanschiereiland. Oppervlakte: 255.804 vierkante kilometer, ruim 23,5 miljoen inwoners. Hoofdstad: Belgrado.

Het land bestaat uit zes deelrepublieken : Servie, Kroatie, Slovenie, Bosnie-Hercegovina, Macedonie en Montenegro en twee autonome provincies, Vojvodina en Kosovo.

1.1.2 Bevolking

Tot de volkeren van Joegoslavië worden gerekend: Serviërs (36,4 procent), Kroaten (19,7 procent), Slovenen (7,8 procent), Macedoniërs (6 procent), Montenegrijnen (2,6 procent) en Moslims (8,9 procent). Daarnaast zijn er ongeveer achttien etnische minderheden, waarvan de Albanezen (7,7 procent) en de Hongaren (1,9 procent) de grootste zijn.

De grootste deelrepubliek van Joegoslavië is Servie, waar 5,6 miljoen mensen wonen. Deze republiek telt twee autonome provincies met aanzienlijke minderheden: Vojvodina in het noorden met bijna een half miljoen Hongaren (er wonen nog 50.000 Hongaren in Kroatie) en in het zuiden het gewest Kosovo, waar rond een miljoen etnische Albanezen gevestigd zijn. (In Macedonie wonen ook nog 200.000 Albanezen).

In Servie, Kroatie en Montenegro wordt het Servo-Kroatisch gesproken, de algemene voertaal in Joegoslavië. In Bosnie-Hercegovina, met zijn gemengde bevolking, is de gemeenschappelijke taal ook Servo-Kroatisch. In Slovenie spreekt men Sloveens en in Macedonie Macedonisch. De Albanezen in Kosovo hebben een eigen taal, het Sqiptar, dat ook in Albanie gesproken wordt.

1.1.3 Godsdienst

De Slovenen en de Kroaten zijn traditioneel Rooms-Katholiek, de

Serven, Montenegrijnen en Macedoniërs Servisch-Orthodox. In Bosnie-Herzegovina vindt men naast Katholieken en Servisch-Orthodoxen enkele miljoenen Moslims (van Slavische herkomst). De Hongaarse minderheid is overwegend katholiek; de Albanezen zijn meestal Islamieten.

1.1.4 De staat

De Joegoslavische federatie bestaat uit zes republieken die in distrikten onderverdeeld zijn, terwijl Servie twee autonome provincies kent (Vojvodina en Kosovo). Elke burger boven de achttien jaar heeft kiesrecht. De republieken en de autonome provincies (behalve Kosovo) hebben naast hun eigen parlement, dat de officiële drager is van de volkssoevereiniteit, hun eigen presidentiële raad, regering, politieke partijen en grondwet.

De laatste federale Grondwet (1974) bepaalt, dat het federale Parlement uit twee Kamers moet bestaan die in rechten volkomen gelijk zijn. In de ene worden besluiten bij meerderheid van stemmen aangenomen, in de tweede met algemene stemmen.

Het federale parlement benoemt uit zijn midden de leden van de federale regering. De ministers zijn belast met de uitvoering van de besluiten van het federale Parlement. Premier is Markovic. Uit het federale Parlement wordt bovendien de presidentiële raad gekozen, die als federaal staatshoofd fungeert - of fungeerde - en uit acht leden bestaat (een uit elke republiek en autonome provincie). Het voorzitterschap rouleert jaarlijks. De raad is formeel opperbevelhebber van het leger, kan de noodtoestand uitroepen en is verantwoordelijk voor het buitenlandse beleid en de defensie. Voor het nemen van besluiten is een simpele meerderheid voldoende, maar er moet een quorum van vijf leden zijn. Het functioneren van het staatspresidium wordt door Slovenie en Kroatie sterk bekritiseerd omdat Servie de facto over drie stemmen beschikt: haar eigen stem, plus die van Vojvodina en Kosovo. Op het ogenblik is de Kroaat Mesic (nog) voorzitter van die raad, die overigens, door een Servische coup begin oktober 1991, geen schijn of schaduw van legitimiteit meer bezit.

1.1.5 Geschiedenis

Bij de stichting op 1 december 1918 van het "Koninkrijk van Serviërs, Kroaten en Slovenen" (pas in 1929 kwam de naam "Koninkrijk Joegoslavië" in zwang) leefden naast deze drie volkeren nog Montenegrijnen, Bosniërs, Macedoniërs, Albanezen en nog wat Duitsers, Hongaren, Slowaken, Oekraïners binnen de grenzen. Daar kwamen nog bij Joden en Zigeuners die over het hele gebied verspreid woonden.

Het nieuwe koninkrijk betekende een samenvoeging van gebieden die eeuwenlang tot verschillende culturen hadden behoord, met verschillende godsdiensten (Rooms-Katholiek, Servisch-Orthodox, Islamitisch), een verschillend schrift (Latijn, Cyrillisch) en waarin twintig verschillende talen gesproken werden.

Al deze gebieden maakten deel uit van twee grote imperia: het Ottomaanse Rijk en het Habsburgse Rijk. De militaire grens tussen deze twee rijken liep van west naar oost dwars door het huidige Joegoslavië. Serviers, die bekend stonden als felle strijders, werden deels door de Turken verdreven naar het westen, deels ingehuurd als verdedigers van het Habsburgse Rijk tegen de Turken. Zij vestigden zich na de oorlog permanent in het huidige Krajina (Kroatië), waardoor zich nu nog steeds in Kroatië een relatief groot aantal Serviers bevindt. De Serviers (ongeveer 600.000 mensen) wonen nu vooral geconcentreerd in drie gebieden: Krajina, Banija en Slavonie.

Deze grens was er ook de oorzaak van dat in de Eerste Wereldoorlog Slovenië en Kroatië, als onderdelen van de Donau-dubbelmonarchie, tegen Servië vochten, dat aan de kant van de Geallieerden stond.

Het nieuwe koninkrijk vormde de vervulling van de Groot-Servische aspiraties. De Kroaten verzetten zich echter tegen de eenheidsgedachte. Zij streefden naar een federatieve structuur. In die context vond in 1925 de oprichting plaats van een terroristische groepering, de "Ustasha" (Opstandelingen), die onder leiding van dr. Pavelic vocht voor de onafhankelijkheid van Kroatië. Toen in 1934 koning Alexander van Joegoslavië in Marseille vermoord werd door leden van de Ustasha, namen koningsgezinde Serviers wraak door een bloedbad onder de Kroatische bevolking van Joegoslavië aan te richten.

In 1941 kreeg Pavelic de kans terug te slaan. In dat jaar stemde Hitler in met de stichting van een fascistische, Kroatische staat. Met de steun van de Duitsers oefende Pavelic een waar schrikbewind uit in zijn staat en liquideerde honderdduizenden opposanten, voornamelijk Serviers.

In Servië werkte de regering Nedic eveneens samen met de Duitsers. Veel Serviers sloten zich daarom aan bij de monarchistische, anti-Duitse beweging van de Chetniks, die Groot-Servische idealen nastreefde. Ook deze beweging oefende op haar eigen grondgebied een bloedige terreur uit, die niet alleen tegen de Kroaten gericht was. In 1941 doodden Chetniks-aanhangers in enkele dagen tijd 200.000 moslims in Bosnië-Herzegovina. Vooral vrouwen en kinderen waren het slachtoffer. De derde partij in deze burgeroorlog bestond uit de communistisch georiënteerde Partizanen van Tito. Zij kwamen uit deze niets en niemand ontziende strijd uiteindelijk als overwinnaar tevoorschijn.

Toen Tito in 1945 de macht greep, vluchtten Pavelic en duizenden van zijn aanhangers naar het buitenland. Zij verspreidden zich over de hele wereld. Tevens verlieten een groot aantal monarchistische Servische verzetsmensen (Chetniks) Joegoslavië. Zij vreesden door de communisten vervolgd te worden vanwege hun koningsgezindheid.

De nieuwe Grondwet van 1946 schafte het koningsschap af en bepaalde dat Joegoslavië een federale volksrepubliek werd. President werd de Kroaat Tito (zijn eigenlijke naam was

Josip Broz). De opbouw van een partij- en staatsapparaat naar communistisch model en de onderwerping van andersgezinde tegenstanders werden snel en grondig aangepakt. In brede kringen werd de hoop gekoesterd dat de nieuwe federale staatsvorm met een sterke leider aan het hoofd, de oplossing zou zijn voor het door nationalisme verscheurde land.

De weigering van Tito zich de economische exploitatie en bevoogding door de Sovjets te laten welgevalen leidde in 1948 tot een breuk met Moskou. De Joegoslavische communisten zochten een eigen weg naar het socialisme. Zij meenden die te vinden in politieke en economische decentralisatie en in een vorm van sociale democratie die grote invloed van de arbeiders in de bedrijven gaf.

Moeilijkheden op economisch en binnenlands politiek gebied brachten later tal van hervormingen met zich mee en leidden tot de afkondiging van een nieuwe, meer centralistische grondwet (1974).

Toen Tito in 1980 overleed, bestond zijn politieke erfenis uit een ingewikkeld systeem van machtsdeling tussen de deelrepublieken/autonome provincies met een jaarlijks wisselend en dus zwak presidentieel college.

De politieke crisis als gevolg hiervan werd verhevigd door de slechter wordende economische situatie. De tekorten op de federale begroting werden gedekt door alsmaar meer papiergeld te laten drukken. In december 1990 stortte de Joegoslavische economie volledig in. De inflatie was 120 procent en het tekort op de handelsbalans beliep bijna vier miljard dollar.

1.1.6 Communistische Partij

Volgens de grondwet van Joegoslavië is de Joegoslavische partij SKJ (Savez Komunista Jugoslavije) 'de leidende ideologische en politieke factor in de samenleving'. De twee miljoen leden tellende SKJ was tot voor kort de enige politieke partij in het land.

De federale structuur van Joegoslavië is terug te vinden in de partijorganisatie. Elke republiek/provincie had haar eigen partij terwijl de strijdkrachten eveneens een eigen partijorganisatie hadden. Alle belangrijke partijfuncties in de partij werden bezet door oud-partizanen. Zij hadden samen gevochten voor een gezamenlijk ideaal: de vestiging van een federatieve, communistische staat.

Met het wegvallen van de oude garde vervaagde binnen de SKJ dit oorspronkelijke ideaal. Nationalistische tegenstellingen begonnen ook binnen de SKJ steeds harder door te klinken. Dat proces werd nog versterkt door de ontwikkelingen in Oost-Europa. De SKJ verloor steeds meer macht, aanzien en invloed.

Als reactie hierop ontstonden binnen de SKJ twee stromingen: die van de 'vernieuwers' en die van de 'conservatieven'; de communistische partijen van Slovenie en Kroatie behoorden over

het algemeen tot de eerste stroming, de overige - waaronder enkele twijfelaars - tot de tweede.

Tijdens het 14de partijcongres van de SKJ in januari 1990 bleken voor het eerst de tegenstellingen onoverbrugbaar te zijn. Vergaande voorstellen voor democratisering van de partij en maatschappij, ingediend door Slovenen en gesteund door de Kroaten, werden onder aanvoering van Servie weggestemd. De Sloveense delegatie verliet teleurgesteld het congres. Het 14de partijcongres was mislukt en de SKJ viel uiteen in een aantal deelpartijen.

1.2 DE HUIDIGE POLITIEKE TOESTAND

1.2.1 Inleiding

Het conflict waarmee het verval van Joegoslavië als federale staat werd ingeluid was de etnische strijd in Kosovo in de jaren zeventig. Dit gebied kreeg in 1974 van president Tito een grote mate van zelfstandigheid door de toekenning van de status van autonome republiek. De bevolking, die voor ruim negentig procent van Albanese afkomst is, mocht een eigen deelregering en parlement vormen en afgevaardigden van Kosovo kregen zitting in alle federale instellingen.

Dit was zeer tegen de zin van de Serviërs, die Kosovo als de bakermat van hun natie zien. (Op Kosovo Polje -het Merelveld- begon en eindigde de overheersing door het Ottomaanse Rijk.) De president van Servië, Slobodan Milosevic, maakte handig gebruik van de nationalistische gevoelens om de autonomie van Kosovo geleidelijk terug te dringen en het Servische gezag over die provincie te herstellen. Dit is ten koste gegaan van veel onrust, opstand, vele doden en een permanente noodtoestand in Kosovo. Vanwege de explosieve situatie trekken steeds meer Serviërs weg uit die provincie.

Als reactie op het Servische optreden in Kosovo stak het nationalisme in Kroatie en het noordelijker gelegen Slovenie de kop op. Zeer anti-Servische regeringen kwamen hier aan de macht die achteraf, door middel van vrije verkiezingen in 1990, gelegaliseerd werden. Kroatie en Slovenie stuurden aan op een afscheiding van Joegoslavië.

Terwijl Slovenie voor meer dan negentig procent door Slovenen bewoond wordt, heeft Kroatie een grote Servische minderheid van 600.000 mensen binnen haar grenzen. Die zijn de massaslachting niet vergeten die tijdens de Tweede Wereldoorlog aangericht werd door de Kroatische nationalistische (Ustasha) en die aan honderduizenden Serviërs het leven kostte. Opgestoot door de Servische president Milosevic, die hen steeds aan die volkerenmoord herinnerde, riepen de Serviërs in Kroatie hun gebied uit tot de "Autonome Regio Krajina". Overal werden barricades opgericht. Op de interventie van de Kroatische politie die het Kroatische gezag wilde handhaven, volgde het optreden van het federale leger, dat met tanks het etnische geweld de kop indrukte.

De Kroaten zagen de aanwezigheid op hun grondgebied van het door Serviërs gedomineerde federale leger met lede ogen aan. Mocht Servie die troepen gebruiken om Kroatisch gebied te bezetten, dan betekende dit oorlog, zo hebben de Kroaten steeds weer laten weten.

Deze incidenten, gevoegd bij de wederopleving van alle andere en soms aloude tegenstellingen op zowel etnisch, religieus, historisch, politiek, cultureel en economisch vlak, vormden de ingrediënten voor een typisch Joegoslavisch en daarmee explosief mengsel waarvan de ontbranding slechts kon leiden tot een volledige burgeroorlog van malicieus karakter. Per deelrepubliek volgt hierna een korte beschrijving.

1.2.2 SLOVENIE

De huidige burgeroorlog begon feitelijk in Slovenie. De bevolking van deze rijkste en aan Oostenrijk grenzende deelrepubliek had via een referendum in december 1990 bepaald dat 26 juni 1991 de datum zou zijn waarop Slovenie uit de Joegoslavische federatie zou stappen. In een poging om deze afscheiding te verhinderen, viel begin juli van dit jaar het federale leger Slovenie aan. Door de fanatieke inzet van de relatief weinige troepen en materieel, en door de gevolgde Sloveense guerrilla-taktiek, leed het federale leger een gevoelige nederlaag. Na bemiddeling van de "EG-trojka", bestaande uit de ministers van Buitenlandse Zaken van Luxemburg, Nederland en Portugal, werd op 8 juli jl. op het Joegoslavische eiland Brioni een akkoord gesloten tussen alle partijen die direct betrokken waren bij de crisis. Het akkoord behelsde onder andere de gefaseerde algehele terugtrekking van het Joegoslavische nationale leger uit Slovenie en het sturen van een team ongewapende waarnemers uit EG-landen die het overeengekomen staakt-het-vuren moesten controleren. Tevens beloofden Slovenie en Kroatie hun besluit van december 1990 om zich op 25 juni zelfstandig te verklaren voor drie maanden te bevriezen.

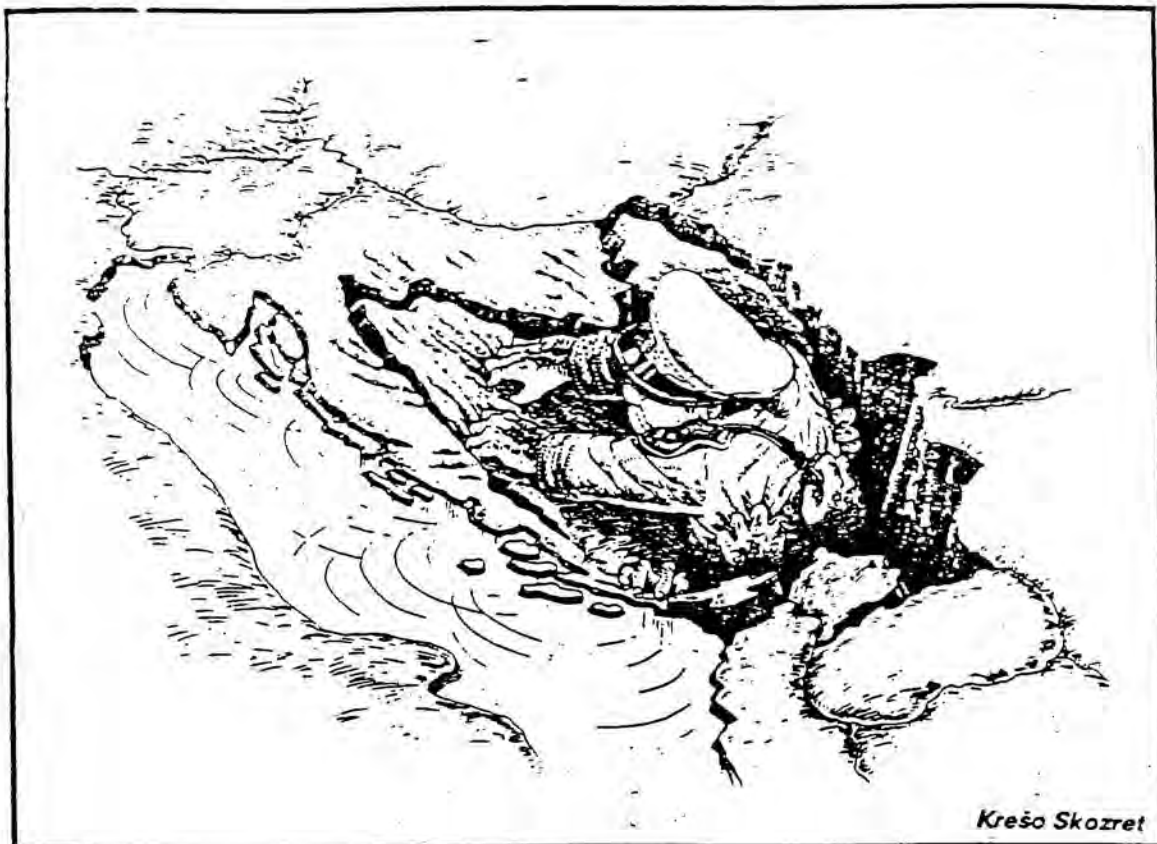
Het akkoord van Brioni had een zwak punt: het was helemaal toegesneden op Slovenie. Het nog smeulende conflict in Kroatie werd geheel over het hoofd gezien. De Kroatische oproepen om het akkoord ook voor Kroatie van toepassing te verklaren, werden niet gehonoreerd.

Na het akkoord van Brioni is Slovenie rustig doorgegaan met het voorbereiden van de onafhankelijkheid. Toen op 7 oktober jl. het moratorium op de onafhankelijkheidsverklaring afliep, riep Slovenie zich uit tot zelfstandige republiek. De Slovenen maken zich evenwel geen illusies over een snelle internationale erkenning van Slovenie als soevereine staat. Zij zijn er zich van bewust dat zolang de EG niet overgaat tot erkenning van Slovenie, ook andere landen Slovenie niet zullen erkennen.

Overigens dient wel rekening te worden gehouden met de mogelijkheid dat op de achtergrond Oostenrijk een bepaalde rol speelt. Geheel of gedeeltelijk geheime overeenkomsten tussen Slovenie en Oostenrijk kunnen niet worden uitgesloten, waarbij Oostenrijkse toegang via Slovenie tot de Adriatische Zee de realisering van een oud stil gekoesterd streven is.

1.2.3 SERVIE

In de Servische politiek zijn drie belangrijke stromingen te onderscheiden die van invloed zijn op de politieke en militaire besluitvorming. Als eerste kan genoemd worden het ideaal dat als de Groot-Servische gedachte bekend staat en waarvan president Slobodan Milosevic een fervent aanhanger is: het creëren van etnisch zuivere gebieden in Joegoslavië waar Serviërs onbedreigd kunnen leven (de Groot-Servische gedachte). De verwerkelijking van dit doel gaat ten koste van de deelrepublieken Kroatie, Bosnie-Herzegovina en Macedonië, waar Servische minderheden voorkomen. Het welslagen van dit Servisch streven zou voor Kroatie bijvoorbeeld het verlies betekenen van meer dan eenderde van haar grondgebied. Gezien het verloop van de strijd in Kroatie is Servië niet al te ver meer verwijderd van dat doel, hoewel de weerstand onverwacht taai is.

De Groot-Servische gedachte

Een tweede machtsfactor binnen het Servische kamp is het federale leger dat gedomineerd wordt door communistisch georiënteerde Servische officieren. Hun politieke doel is het federale Joegoslavië van Tito te behouden. Zij wijzen de onafhankelijkheidsverklaringen van Slovenië, Kroatië, Macedonië

en Bosnie-Herzegovina af als zijnde ongrondwettelijk. De Grondwet 1974 bepaalt namelijk, dat een republiek zich niet zonder toestemming van de andere republieken uit de Joegoslavische federatie kan losmaken.

Het federale leger is inmiddels steeds meer een Servisch-Montenegrijns leger geworden door massale desertie van soldaten afkomstig uit andere republieken dan Servie en Montenegro en door de weigering van verscheidene republieken om recruten af te staan voor het federale leger.

Een derde factor wordt gevormd door de Servische radikale, nationalistisch georiënteerde paramilitaire groeperingen in Servie, die voor eigen rekening vechten. Het gaat hier om ruwweg een tiental onafhankelijke milities waarvan een aantal zich verenigd heeft in de Servische Garde, naar schatting zo'n 7.000 man sterk. Enige tienduizenden zouden klaar staan om zich bij hen aan te sluiten.

Het doel is: het beschermen van de Servische minderheid in Kroatie en het vermoorden van de Kroatische "neo-Nazi's". Bekend geworden para-militaire organisaties, die geen officiële status kennen, zijn: de Witte Engelen, het Nationale Servisch Reveil en haar elite-bataljon Dusan Silni (welk commando getraind zou worden door die lid zou zijn van de IRA), de eenheden van de Servische Chetnik-beweging en diverse onafhankelijke monarchistische groeperingen. Dat een aantal van deze organisaties minder zuivere neveloelstellingen nastreeft lijkt nauwelijks twijfel.

Een van de meest in het oog springende organisaties is de milizie van

Deze "Servische Rambo", "Ridder met het treurige gezicht", is de van Servische afkomst zijnde

Er is weinig feitelijk van hem bekend, maar de geruchten gaan dat hij als huurling heeft gewerkt in Israël, op de Falkland eilanden, militair adviseur is geweest voor Afrikaanse en Zuid-Amerikaanse regeringen en in het Franse Vreemdelingenlegioen heeft gezeten. De laatste jaren zou hij als eerzaam zakenman in Australië vertoefd hebben, alwaar hij bekend staat onder de naam

Hij is Australisch staatsburger en was lid van de Australian Army Reserve van 1977 tot 1981 (hij had de rang van "private soldier") en heeft derhalve een militaire training genoten. Gedurende de laatste vijf jaar heeft zich niet meer in Australië laten zien, hoewel zijn familie er nog steeds woont. In het district Victoria wordt hij gezocht in verband met het niet betalen van boetes die hem opgelegd waren wegens illegale activiteiten die verband hielden met prostitutie.

zou momenteel over ongeveer 300 goed getrainde strijders beschikken. Onder hen ook twee Ieren: IRA-leden, specialisten in het voeren van de guerilla-oorlog en buitengewoon goede instructeurs.

zou hard op weg zijn een levende legende te worden na de successen van zijn elite-eenheid bij de verovering van Banja, even ten zuiden van Zagreb. De autoriteiten van het in de Servische enclave Krajina gelegen Knin, het centrum van de opstand in Kroatie, beschouwen hem echter als een nagel aan hun doodskest sinds hij hen van lafheid

en wanbestuur heeft beticht en op een persconferentie de vloer met hen heeft aangeveegd.

Thans zou zijn belangstelling richten op Slavonie, een der andere fronten in het Servisch-Kroatische conflict. Hij zou geen politieke positie nastreven doch na de redding van het Servische volk in de anonimiteit willen terugkeren.

Door de Kroaten wordt gevreesd om zijn meedogenloze strijdmethoden: in Banjia zouden vrouwen en kinderen als levend schild gebruikt zijn en de lijken van Kroatische gardisten werden met messen en bajonetten verminkt. Door het brute optreden van zijn militia zijn duizenden Kroaten op de vlucht geslagen. Dat echter in deze militia ook niet alles goed geregeld is blijkt uit het verhaal van een uit deze groepering getreden militair die in de drie maanden dat hij voor vocht geen soldij heeft ontvangen, hoewel hem DM 2000 per maand was beloofd. Deze man wist tevens te vertellen dat de IRA-specialisten per maand DM 10.000 per persoon ontvingen.

De acties van deze militia's kunnen elke vredesregeling doorkruisen. Want ook als Kroatie erin zou slagen om aan de onderhandelingstafel het federale leger tot terugtrekking uit Kroatie te bewegen, dan nog zal de strijd voortduren. De Servische militia's zullen waarschijnlijk doorgaan met hun guerrillaoorlog in alle gebieden die door het federale leger verlaten zijn. De Kroatische militia's en guerrillastrijders zullen zich hiertegen blijven verzetten.

Opvallend is de militaire afwezigheid van de Servische Nationale Garde in de oorlog in Kroatie. De strijd wordt overgelaten aan het federale leger en aan de goed gewapende en goed georganiseerde Servische strijdgroepen. Volgens president Slobodan Milosevic zijn deze strijders Servische bewoners van Kroatie die hun huis verdedigen tegen Kroatische aanvallers.

Politiek gesproken is Servie echter wel degelijk partij in de strijd. Dit bleek duidelijk toen aan het begin van de maand oktober van dit jaar het Servische blok (bestaande uit Servie, Kosovo, de Vojvodina en Montenegro) de macht aan zich trok in het staatspresidium, het hoogste staatsorgaan van de Joegoslavische federatie (en tevens opperbevelhebber van de strijdkrachten). Daarmee gaven zij een schijn van legitimiteit aan de opdrachten van het staatspresidium, dat vanaf dat moment nog slechts functioneert als een soort Servisch gedomineerd romp-presidium, dat elk reeel politiek draagvlak ontbeert.

1.2.4. MONTENEGRO

Deze kleinste Joegoslavische deelrepubliek telt net iets meer dan 600.000 inwoners die voornamelijk van de landbouw leven. Eenzesde van de totale bevolking leeft onder de armoedegrens zoals die in Joegoslavië wordt gehanteerd.

Het bergachtige vroegere koninkrijk is tweehonderd jaar lang door bisschoppen geregeerd tot het -in 1916- door Oostenrijk bezet werd. In 1918 sloot het zich aan bij het nieuwe Joegoslavië. Bij de vrije verkiezingen van 1990 behielden de communisten, net als in Servie, de macht. Bij alle heftige politieke ruzies van de

laatste maanden hebben zij steeds de kant van de Servische president Milosevic gekozen. Daar is nu verandering in gekomen. Tijdens de Haagse vredesconferentie heeft president Momir Bulatovic van Montenegro ingestemd met het EG-plan voor Joegoslavië, dat voorziet in een "vrije" associatie van zes onafhankelijke republieken. Als enige van de zes leiders van de deelrepublieken heeft president Milosevic geweigerd zijn handtekening onder het plan te plaatsten. Servie ziet liever een sterke federatie die een grote overeenkomst vertoont met het Joegoslavië van Tito. De Montenegrijnse president kon niet anders dan voor de voorgestelde EG-regeling stemmen, aangezien het parlement van zijn deelrepubliek op 18 oktober j.l. voor een onafhankelijk en soeverein Montenegro had gekozen. Verwacht wordt, dat deze ontwikkelingen de Servisch-Montenegrijnse betrekkingen in negatieve zin zullen beïnvloeden. Dit geldt in het bijzonder voor de krachtsverhouding binnen het Servische blok in het staatspresidium. Het verwachte uitreden van Montenegro uit dat presidium zal tot gevolg hebben dat Servie slechts zichzelf en de ingelijfde provincies Kosovo en Vojvodina vertegenwoordigt en dat het federale leger bijgevolg Servische bevelen opvolgt. Het inzetten van Montenegrijnse reservisten in de strijd in Kroatie roept steeds meer verzet op in Montenegro. Het parlement van deze deelrepubliek heeft daarom op 24 oktober j.l. de leiding van het federale leger om de terugtrekking van Montenegrijnse reservisten uit Kroatie verzocht.

1.2.5 KROATIE

Zowel de Groot-Servische gedachte van de Servische politiek als het streven van de legertop om de eenheid van Joegoslavië te behouden, zijn voor Kroatie onaanvaardbaar. Kroatie ziet in de uitroeping van een eigen onafhankelijke en soevereine staat de enige mogelijkheid om aan de Groot-Servische aanspraken te ontkomen. Via een referendum stelde de Kroatische bevolking zich eind mei 1991 massaal achter deze strategie. De ingangsdatum van de onafhankelijkheid moest tot 7 oktober j.l. uitgesteld worden vanwege bemiddelingspogingen van de EG-Trojka (het Brioni-akkoord). Het ultimatum van 31 augustus j.l. waarin de Kroatische leiding de terugtrekking eiste van het federale leger uit Kroatisch grondgebied, leidde voor het eerst tot een rechtstreekse en openlijke confrontatie tussen de Kroatische Nationale Garde en de federale troepen (Het JNA: Jugoslovenska Narodna Armija). Vanaf dat moment ging het aan Servische kant erom de Kroatische regering door een militaire nederlaag ten val te brengen. Een herhaling van de als smadelijk ervaren nederlaag in Slovenie moest koste wat kost worden voorkomen. Voorwendsel werd gevonden in de Kroatische belegering van JNA-kazernes. Kroatie beseft overigens dat het de oorlog niet kan winnen. Het kwam erop aan het Servische expansionisme aan de onderhandelingstafel te bestrijden. Een bijzonder kenmerk van de strijd in Joegoslavië is de persoonlijke inzet van Kroatische emigranten voor de Kroatische zaak. Zij zijn afkomstig uit onder andere de Verenigde Staten,

Canada, Australië, Duitsland en Nederland. Opvallend is het aantal Canadese Kroaten die in die republiek actief zijn. Zo is bijvoorbeeld de Kroatische minister van Defensie, Gojko Susak, van Canadese origine. De Kroatische gemeenschap in het buitenland steunt Kroatie op humanitair en financieel gebied. Verdere hulp wordt gegeven in de vorm van goederen, wapens en strijders. Ook mag Kroatie zich koesteren in de belangstelling van het Vaticaan. De Heilige Stoel laat geen kans voorbij gaan om Kroatie een hart onder de riem te steken door handelingen als het ontvangen van de Kroatische regeringsleiders en de Kroatische moeders op tournee door Europa (morele support), alsmede door activiteiten van een meer politiek karakter middels pauselijke vertegenwoordiging in organen als de CVSE.

Legale en illegale wapenzendingen komen Kroatie binnen over de weg, over zee of door de lucht. Vooral Oostenrijk dient als doorvoerland. Oostenrijk onderneemt verwoede pogingen om deze wapentransporten tegen te gaan. Op het strijdtoneel vechten aan Kroatische zijde de Nationale Garde van Kroatie en een aantal betrekkelijk zelfstandig opererende milities. Enkele hiervan gedragen zich neo-fascistisch: zij brengen de Hitler-groet en tooien zich met Ustasha-insignes. De Franse pers maakte onlangs melding van een "Zwart Legioen", bestaande uit buitenlandse huurlingen. Zij nemen deel aan de gevechten aan Kroatische zijde. Deze huurlingen zouden afkomstig zijn uit Albanië, Duitsland, Tsjechoslowakije en Polen. Voorts maken nog Tamils, Sikhs en jonge Franse fascistenaars deel van uit.

Een interessant maar omineus verschijnsel in Kroatie is momenteel de neo-fascistisch georiënteerde HSP, (Hrvatska Stranka Prave, de Partij van Rechts), waarvan het hoofdkwartier zich in Zagreb bevindt.

De partij, onder leiderschap van _____ streeft naar een "Groot Kroatie" waarvan de grenzen zich zouden moeten uitstrekken van Istrië tot Belgrado.

De HSP beschikt over een gewapende arm genaamd HOS, Hrvatske Obrambene Snage (de Kroatische Defensie Strijdkrachten). Deze arm bestaat momenteel uit zo'n 10.000 tot 15.000 uitstekend bewapende, zeer fanatieke Kroatische nationalistenaars. Deze vrijwilligers zijn deels afkomstig uit het buitenland, deels uit de ZNG (Zbora Narodne Garde, de verzamelde Kroatische Nationale Gardes). Zij die uit deze garde afkomstig zijn vinden dat er in het ZNG te slap gevechten wordt en stappen derhalve over naar de HOS.

Het aantal vrijwilligers dat zich bij de HOS meldt, zou dagelijks groeien. Ook het aantal plaatsen waar nieuwe vestigingen van de HSP worden geopend groeit met de dag.

De gelden om de wapens waar de HOS gebruikt van maakt te financieren, zouden mogelijk afkomstig zijn uit Zuid Amerika en via Zuid Afrika naar Kroatie gesluisd worden. Volgens mededelingen van de BND zou het mogelijk gaan om drugsgeld. Op een buitengewone persconferentie van de HSP in Zagreb, waaraan deelnamen HSP-voorzitter _____ en het hoofd van de Stozer-eenheid van de HOS _____ is op 2 oktober 1991 meegedeeld dat de HSP geen enkele para-militaire organisatie heeft en dat al de eenheden deel nemen aan de Verzamelde

Nationale Garde (ZNG). Deze ZNG is niet para-militair maar zuiver militair van karakter. Zij dragen de symbolen van de HOS omdat er in dit geval sprake is van vrijwilligers.

verwierp met klem alle verwijten die betrekking hadden op de activiteiten van het HOS bij de verdediging van Zagreb als zijnde ongegrond.

verklaarde dat de HSP nauw samenwerkt met buitenlandse militaire experts, die hun bijdrage leveren aan de bevrijding van Kroatie.

Met name wordt gesproken over militairen die hun sporen reeds in vorige oorlogen hebben verdiend, zoals Schotten die in de Falkland oorlog hebben meegevochten. Verder zouden er ook huurlingen van andere nationaliteiten zich bij de HOS hebben aangesloten.

De Kroatische president Tudjman zou de milities willen ontwapenen, omdat ze te onafhankelijk zijn en zich niet storen aan enig akkoord of wapenstilstand tussen de strijdende partijen. Tot nu toe is hij nog niet tot daden overgegaan, aangezien hij vermoedelijk aarzelt het aantal Kroatische strijders te verminderen nu Kroatie min of meer met de rug tegen de muur staat. Bovendien zijn ook Tudjman en zijn partij (HDZ) niet geheel brandschoon waar het betreft associaties met milities van extreem karakter.

Bewoners van Zagreb zouden verklaard hebben dat ze de HOS-strijders de meest overtuigende vinden. Met deze mensen in de buurt voelt men zich veilig.

Echter, niet overal kan men op sympathie rekenen aangezien de manschappen elkaar de Nazi-groet brengen en in het hoofdkwartier het portret van de leider van de Ustasha-troepen in de Tweede Wereldoorlog, Ante Pavelic, nadrukkelijk aanwezig is. (Deze Pavelic sloot met Hitler-Duitsland een pact dat van Kroatie een zelfstandige republiek maakte; hij liet duizenden Serviërs, Joden en Zigeuners op gruwelijke wijze vermoorden).

Volgens gaat het nu om het herstel van de oude Kroatische grenzen, waarbinnen voor Serviërs en Tito-Joegoslaven geen plaats zal zijn, een doel dat hij met wapens zal bevechten. Tevens zouden er zich al groepen in Servië bevinden alwaar aanslagen te verwachten zijn. Ook wordt gesproken over een samen met de Albanezen te openen front in Kosovo. Tijdens de HSP-HOS combinatie is inmiddels een claim gelegd op toekomstige Kroatische regeringszetels, waarbij de voorkeur uitgaat naar de positie van minister van defensie.

1.2.6 MACEDONIE

Macedonie is een kleine en arme deelrepubliek van Joegoslavië die ongeveer twee miljoen inwoners telt. 63,4 procent is Macedonier, 19 procent Albanees, 4,3 procent Turks, 2,2 procent Servier, 2,1 procent Zigeuner en twee procent Moslim. Na de Balkanoorlogen van 1912 en 1913 werd het woongebied van de Macedoniërs opgedeeld onder Servië, Griekenland en Bulgarije. In Servië werden de Macedoniërs niet als een apart volk gezien. Zij waren slechts Zuidserviërs. Pas na de Tweede Wereldoorlog kregen

de Macedoniërs een aparte staat binnen de Joegoslavische federatie. In Servie overheerst de mening dat de Macedoniërs in feite Serviërs zijn. Het is een van de redenen dat in het huidige conflict de Macedoniërs partij tegen de Servische president Milosevic hebben gekozen.

In Griekenland worden de Macedoniërs niet als etnische minderheid erkend en in Bulgarije is de gangbare opvatting dat Macedoniërs, ook die in Joegoslavië, in feite Bulgaren zijn. Het is niet verwonderlijk, dat de "Macedonische kwestie" nog steeds de relaties tussen Belgrado, Athene en Sofia aantast.

De Macedoniërs kennen al eeuwen lang een streven om te komen tot de zelfstandigheid van Macedonië en de vereniging van alle Macedoniërs in die staat. De Ilinden, letterlijk Elias-dag op 2 augustus 1903, is een opstand van de Macedoniërs tegen de Ottomaanse overheersers van Macedonië, na tien jaar activiteiten van de VMRO (Vetreshnata Makedonska Revoliutsionna Organizatsia, letterlijk de Interne Macedonische Revolutionaire Organisatie). De VMRO, die als leuze had "Svoboda ili Smrt (dezelfde als die van de Chetniks, betekend "Vrijheid of Dood"), laat heden ten dage weer van zich horen. Ilinden leeft sterk onder de Macedoniërs en wordt jaarlijks massaal herdacht.

Bij vrije verkiezingen in december 1990 leden de ex-communisten een nederlaag en kwam een nationalistisch bewind aan de macht dat in januari de soevereiniteit uitriep en het recht op afscheiding opeiste. Op 8 september volgde een referendum over de vraag of de republiek het voorbeeld van Slovenië en Kroatië moest volgen en zelfstandig moest worden of onder de paraplu van Belgrado blijven. 95,09 procent van de kiezers sprak zich uit voor de onafhankelijkheid en de soevereiniteit van Macedonië.

Als reactie op dit resultaat verklaarde de Bulgaarse president dat zijn land Macedonië als staatkundige eenheid zal erkennen, maar niet als natie. Iets eerder, op 30 augustus jl. verklaarden de ministers van Buitenlandse Zaken van Bulgarije, Griekenland en Italië, die op het eiland Santorini bijeen waren, dat hun landen geen territoriale claims hadden op Joegoslavisch gebied. Zij stelden wel vast, dat Joegoslavië in zijn huidige vorm geen toekomst had.

Dit openbare verbale geweld ten spijt worden de geruchten omtrent een verdeling van Macedonië tussen Bulgarije, Servie en Griekenland steeds sterker. Op de achtergrond zou bovendien Roemenië een gedogende rol spelen (dit vanwege de precedentwerking richting eigen territoriale aspiraties in Moldavië), terwijl Turkije met Argusogen toekijkt en vooral anti-Grieks ageert.

1.2.7 BOSNIE EN HERCEGOVINA

De escalatie van het geweld tussen Servie en Kroatië dreigt nog een deelrepubliek te betrekken in de etnische strijd: Bosnie-Herzegovina.

Bosnie is een weergave van Joegoslavië in het klein. Het is een lappendeken van minderheden waarin geen enkele etnische groep de meerderheid uitmaakt. Van de 4,4 miljoen inwoners is 44 procent moslim (en vormt een volk in het Joegoslavische staatsbestel), 32 procent is Servier en 18 procent Kroaat.

Door deze gemengde samenstelling van de bevolking is Bosnie-Hercegovina moeilijk bestuurbaar. Bij de vrije parlamentsverkiezing van vorig jaar stemde de meerderheid van de Bosniërs op democratische partijen die zich etnisch hadden georganiseerd. De communisten leden een zware nederlaag. De regering die op basis van de verkiezingsresultaten werd gevormd, bestond uit een coalitie van moslims, Serviërs en Kroaten. President werd Alia Izetbegovic, een moslim en ex-politieke gevangene.

Het Servisch-Kroatische conflict oefent zijn invloed uit op de Serviërs en Kroaten in Bosnie-Hercegovina. Beide bevolkingsgroepen hebben gedreigd zich van Bosnie af te scheiden en zich bijn "hun" republiek te voegen. In dat geval blijft er weinig van Bosnie-Hercegovina over. President Izetbegovic heeft al laten weten dat de moslims de dreigende desintegratie van Bosnie niet zullen accepteren: desnoods met geweld zullen ze verhinderen dat de republiek opgedeeld wordt. Fysiek is een opdeling van Bosnie eigenlijk onmogelijk: de verdeling van de diverse etnische groepen over het grondgebied van de republiek is zo complex dat er geen duidelijk afgebakende gebieden aan te wijzen vallen. De drie etnische groepen drijven intussen steeds verder uit elkaar. De Serviërs zijn in september van dit jaar overgegaan tot de uitroeping van een "Autonoom Servisch Gebied in Bosnie-Hercegovina". De regering van de deelrepubliek heeft onmiddellijk deze daad als ongrondwettelijk bestempeld. In het licht van de gebeurtenissen in Joegoslavië is het niet zo vreemd, dat president Izetbegovic steun zoekt in de Islamitische wereld. Van kolonel Khadaffi heeft hij in maart van dit jaar een lening van 50 miljoen dollar gekregen voor het aanzwengelen van de economische activiteit in Bosnie-Hercegovina. Bij wijze van terugbetaling van oude schulden stuurde Libië bovendien twee tankers vol ruwe olie naar de 'Bosanski Brod' raffinaderij. In Teheran sprak Izetbegovic begin mei van dit jaar met de Iraanse president Rafsanjani over economische steun aan Bosnie-Hercegovina, onder andere in de vorm van de levering van 1,5 miljoen ton olie. Aan het einde van zijn driedaags verblijf, bracht president Izetbegovic een bezoek aan het graf van ajatolla Khomeini. In juli bezocht Izetbegovic Ankara, waar hij politieke steun zocht en vond. In een vraaggesprek met Der Spiegel verklaarde de president, dat hem al voorstellen waren gedaan om van Bosnie-Hercegovina een zelfstandige Islamitische republiek te maken. Bosnie werd door Tito al erkend als de enige staat binnen de SFRJ op Islamitische grondslag. Maar de president wenst een republiek van Moslims, Serviërs en Kroaten. Dit ondanks de dreiging die uitgaat van Servië, dat tijdens de onderdrukking van de Albanezen in Kosovo (in meerderheid moslims) de theorie van de strijd tegen de Islam lanceerde. Op 15 oktober j.l. heeft ook Bosnie-Hercegovina de knoop doorgehakt en zichzelf onafhankelijk verklaard. Het zal buitengewoon interessant zijn te zien in hoeverre hier de eerste Islamitische republiek op het West-Europese vasteland tot ontwikkeling gaat komen en vanuit welke richting (Iran? Libië?) hier mogelijk een streven tot ontwikkeling komt om Bosnie en Hercegovina te kneden tot een bruggehoofd van waaruit Islamitisch fundamentalisme kan worden geëxporteerd naar Islamieten in West-Europa.

Gezien in het licht van een mogelijk in Europa oprukkend Islamitisch fundamentalisme is de duidelijke keuze die de Heilige Stoel voor Kroatie heeft gemaakt niet vreemd. Kroatie kan in dit geval gaan dienen als een katholieke frontlijnstaat. Kroatie sluit door haar "hoefijzer-vorm" Bosnie perfect af van het westen.

1.2.8 KOSOVO

Voor de Serviers is het huidige gebied van Kosovo de bakermat van hun geschiedenis en cultuur. Na een beslissende Servische nederlaag tegen de oprukkende Turken in 1389 bij het "Merelveld" (Kosovo Polje) verplaatste het restant van het toenmalige Servische koninkrijk zich in noordelijke richting. Het verlaten gebied van Kosovo werd langzaamaan bevolkt met Albanezen die zich tot de Islam bekeerd hadden.

De Turkse overheersing van de Balkan werd beeindigd door de Balkanoorlogen van 1912 en 1913 (wederom op Kosovo Polje). De zogenaamde ambassadeursconferentie wees Kosovo toe aan Servie, een van de winnaars in de Balkanoorlogen. Servie begon in het achtergebleven gebied dat Kosovo eeuwenlang was geweest een actieve bevolkingspolitiek te voeren met de bedoeling om Servische boeren aan te moedigen zich in Kosovo te vestigen. De achterliggende gedachte was het Servische aandeel in de bevolkingsopbouw zoveel mogelijk te vergroten. In de praktijk ontstonden twee etnische bevolkingsgroepen: een kleine maar welvarende gemeenschap Serviers en een grote maar arme en weinig ontwikkelde Albanese gemeenschap.

Na de Tweede Wereldoorlog kreeg het communistische Joegoslavië een federale structuur met zes deelrepublieken en twee autonome provincies, waarvan Kosovo er een was. Het was een onrustige provincie waar de roep onder de Albanese meerderheid van de bevolking, om een onafhankelijke status te krijgen steeds luider opklonk. In een poging dit streven in de hand te houden, wijzigde Tito de grondwet. Kosovo kreeg bijna dezelfde rechten als een republiek, maar werd niet daaraan gelijkgesteld. De onrust hield aan en leidde in 1981 opnieuw tot een golf van geweld. De eis "Kosovo republiek" stond daarbij centraal. Politie, Veiligheidsdienst en leger grepen in en herstelden de "rust", zij het op zeer hardhandige wijze. Als gevolg hiervan nam onderlinge wantrouwen toe, alsmede de intimidatie van Serviers door Albanezen. Het gevolg hiervan was dat vele Serviers uit Kosovo wegtrokken. Het aandeel van de Albanezen in de totale bevolkingsopbouw steeg hierdoor tot ruim negentig procent (ongeveer 1,8 miljoen).

De situatie in Kosovo plaatst de Servische leiders voor een dilemma. Enerzijds eisten zij zelfbeschikking voor de Servische minderheden die buiten Servie leven, terwijl zij anderzijds dit recht aan de Albanezen ontzegden. Op 2 juli 1990 nam het parlement van Kosovo met grote meerderheid een voorstel aan over onafhankelijkheid van het gebied. Servie ontbond daarop het parlement en verklaarde de stemming ongeldig.

Op 13 september 1990 kwam het parlement van Kosovo in een geheime zitting weer bijeen en riep de onafhankelijkheid van Kosovo uit. De parlementsleden werden onmiddellijk daarna gearresteerd. Dank zij de wurgende greep van het veiligheidsapparaat op de provincie, werd voorkomen dat er rellen uitbraken. Sindsdien zijn alle vertegenwoordigende organen van de Albanezen ontbonden, is de Albanese pers afgeschaft en de autonomie teruggedraaid. Onlangs werden nog zesduizend leerkrachten van Albanese afkomst ontslagen omdat zij weigerden het Servische lespakket te gebruiken.

Ondanks de repressie nam het Kosovo-parlement in ballingschap op 22 september jl. een resolutie aan waarin Kosovo een zelfstandige en soevereine republiek genoemd wordt die het recht zal hebben deel te nemen aan een alliantie van soevereine staten met andere Joegoslavische republieken. De afgevaardigden kozen Ilijaz Ramalji tot voorzitter van het parlement van Kosovo en Ramadan Keljmeni tot vice-voorzitter. Tevens werd besloten de resolutie over de onafhankelijkheid ter goedkeuring voor te leggen aan de Albanese bevolking van Kosovo door middel van een referendum. De volksraadpleging werd om praktische redenen over vier dagen uitgesmeerd en is tussen 26 en 30 september jl. gehouden. De uitslag was zoals verwacht: meer dan 95 procent van de stemmers koos voor de onafhankelijkheid.

Door de Servische maatregelen zijn Albanese politieke organisaties niet of nauwelijks meer actief in Kosovo. Gewapend verzet is bijna onmogelijk gezien het ontbreken van wapens onder de Albanese bevolking.

Bij een opstand tegen de Servische onderdrukking zullen de Albanezen automatisch in de positie van "underdog" komen te verkeren, hetgeen hen de sympathie van de wereldbevolking zou kunnen opleveren. Het gevaar van een dergelijke opstand schuilt met name in een mogelijke interventie van Albanie om de "onderdrukte broeders" te helpen.

In Brussel, in de gemeenten Schaarbeek en Molenbeek wonen naar schatting zesduizend Albanese politieke vluchtelingen. Zij vormen de grootste Albanese gemeenschap in Europa buiten Albanie, Kosovo en Macedonie. De vluchtelingen kwamen in twee golven naar België: in 1956 en in 1961.

In Nederland hebben zich slechts weinig Albanezen gevestigd. De meesten van hen zijn uit Kosovo afkomstig. In Gorinchem hielden begin dit jaar enkele Kosovo-Albanezen een hongerstaking in een poging uitwijzing uit Nederland te voorkomen. Bij de grote demonstratie die op 7 september is gehouden bij de opening van de vredesconferentie over Joegoslavië, zijn 10 tot 12 duizend Kroaten en Albanezen uit heel West-Europa betrokken geweest. Opvallend daarbij was dat de laatstgenoemden een duidelijke meerderheid van de betogers vormden.

1.2.9 VLUCHTELINGEN EN ONTHEEMDEN

Momenteel wordt West Europa overlopen door een aantal vluchtelingen en ontheemden uit Joegoslavië, die deels als gevolg

van de oorlogstoestand, deels als gevolg van de economische situatie in dat land een beter heenkomen zoeken.

Terwijl de politieke leiders van Joegoslavië van de ene mislukte conferentie naar de andere reisden, ging het met de economie in zijn geheel bergafwaarts. De inflatie op jaarbasis bedroeg in september 130 procent. De industriële produktie is in de eerste acht maanden van dit jaar met 17,3 procent afgenomen en ongeveer 300.000 mensen hebben hun baan verloren. 4.000 bedrijven, die werk bieden aan een miljoen mensen, staan op de rand van het faillissement. De strijd om de olie zou de spanningen tussen de republieken kunnen verhogen. Kroatië heeft onlangs de oliepijpleiding tussen de Adriatische kust en Belgrado afgesloten. Het voor Kroatië zo belangrijke toerisme is morsdood. De federale valuta-reserves zijn afgenomen tot vier miljard dollar. De rente op de buitenlandse schuld van twintig miljard dollar gaat intussen gewoon door. Het Internationale Monetair Fonds en andere internationale financiële instanties hebben onderhandelingen over steun aan Joegoslavië in de vorm van leningen ter waarde van vier miljard dollar inmiddels afgebroken totdat er meer zekerheid bestaat over de toekomst van het land. Het enige lichtpuntje is de landbouwproduktie. De oogst van mais en tarwe is ongeveer even groot. Als gevolg echter van logistieke problemen kan slechts ongeveer de helft ook daadwerkelijk worden geoogst. Zorgwekkend is dat het zaaien met het oog op het volgende oogstseizoen niet of nauwelijks op gang komt.

Een exodus, zoals die momenteel op gang komt als gevolg van de oorlogssituatie, zal door een steeds verslechterende economische toestand van Joegoslavië alleen nog maar groter worden. Landen als Oostenrijk, Duitsland maar zeker ook Nederland krijgen er nu al mee te maken. Dit zal ook in de toekomst het geval blijven. Een terugkeer op korte termijn van de Joegoslavische oorlogs- en economische vluchtelingen ligt niet in het verschiet.

1.3 RISICO'S VAN INTERNATIONALISERING

De economische, politieke, etnische, godsdienstige en culturele geschillen die binnen Joegoslavië de oorzaak van de huidige oorlog vormen, zijn terug te vinden in de geschillen tussen Joegoslavië en haar buurstaten. Tijdens de communistische overheersing werd de fictie gepropageerd dat alle staten in Oost-Europa "broederstaten" waren, die meningsverschillen zogenaamd vreedzaam bijlegden. Met het verdwijnen van het communisme is die theorie verlaten en zijn de interstatelijke ruzies weer even actueel als vroeger.

Joegoslavië zou in een politieke confrontatie kunnen geraken met de volgende buurstaten:

* Hongarije:

een conflict zou kunnen ontstaan over de Hongaarse minderheid van de ongeveer 500.000 zielen in de door Servië geannexeerde autonome provincie Vojvodina. Bij de Vrede van Trianon (1921) werd dit gebied aan het "Koninkrijk van Serviers, Kroaten en

Slovenen" toegewezen en vervolgens aan Joegoslavië, niet aan Servie. De Hongaarse premier Antall heeft in juni van dit jaar erop gezinspeeld dat zijn land om die reden de bepalingen van het verdrag van 1921 over Joegoslavië niet langer bindend zou achten. De anti-Servische stemming in Hongarije wordt aangewakkerd door berichten in de Hongaarse media over veelvuldige grensschendingen en schendingen van het Hongaarse luchtruim door eenheden van het Joegoslavische federale leger bij acties tegen de Kroatische minderheden in Vojvodina. Zij maken ook veel ophef over het verbod van het Servische parlement om Hongaarse geografische namen te gebruiken in de vroegere autonome provincie. Bij een voortschrijdende verslechtering van de situatie van de Hongaarse minderheid is het denkbaar dat Hongarije in zal grijpen om de veiligheid van die minderheid te garanderen, Botsingen met het Joegoslavische leger of met Servische para-militaire eenheden zijn daarbij niet uit te sluiten. Hongarije verleent op min of meer "discrete" wijze steun aan Kroatie, onder meer door gedoging van embargo-ontduiking.

* Bulgarije en

* Griekenland:

met beide landen heeft Joegoslavië raakvlakken inzake Macedonië. Beide landen, maar ook Servie, vinden dat de Macedoniërs als volk niet bestaan. Macedoniërs zijn of Bulgaren, of Grieken of Zuidslaven. Bulgarije noemt Macedonië zelfs een schepping van de Komintern. Op het moment lijkt het echter onwaarschijnlijk dat de Macedonische kwestie tot een internationaal conflict zal uitgroeien. Vooral de Bulgaarse en Griekse regeringen streven er juist naar om het geweld zoveel mogelijk tot Joegoslavië zelf te beperken. Niettemin dient rekening gehouden te worden met manipulatie door Bulgarije, Griekenland en zelfs Turkije van Macedonische sentimenten en politieke actiegroepen. De deelrepubliek Macedonië voelt zich bedreigd door de Groot-Servische aanspraken van Servie. Als tegenmaatregel is op 8 september jl. een referendum gehouden over de vraag of Macedonië een soevereine en onafhankelijke republiek moest worden. Deze vraag is met een overweldigende meerderheid bevestigend beantwoord. De Albanese minderheid, die een vijfde van de bevolking uitmaakt, hield zich afzijdig van de volksstemming.

* Albanie:

dit land steunt de aanspraken van de Kosovo-Albanen op een eigen soevereine en onafhankelijke republiek in een losse associatie van soevereine staten binnen Joegoslavië. Albanie hoopt dat op den duur dit zelfstandige Kosovo zich vrijwillig bij Albanie zal aansluiten. De Serviërs, die in 1989 Kosovo inlijfden, willen Kosovo met alle middelen bij Servie houden. Een gewapend conflict tussen de dominerende Servische minderheid en de onderdrukte Albanese meerderheid over politieke rechten in Kosovo lijkt in het verschiet te liggen. Hulp en een mogelijk militair ingrijpen van Albanie zijn niet uitgesloten. Ook niet uitgeloten is een accoord tussen Kroaten en Albanen uit Kosovo om een nieuw front tegen de Serviërs te openen in Kosovo. Een oorlog op twee fronten (of meerdere indien Bosnie en Hercegovina en Montenegro zich actief in de strijd mengen) kan slecht aflopen voor Servie.

* Roemenie:

ook uit dit land leeft er een minderheid in Vojvodina, zodat niet kan worden uitgesloten dat Roemenie in zal grijpen zodra de Roemeense bevolkingsgroep in Joegoslavië te na wordt gekomen. Ook is denkbaar dat de met Joegoslavië gemaakte afspraken over de landsgrenzen van de SFRJ niet zullen worden gehonoreerd tussen Servie en Roemenie. (Dit zelfde geldt voor vrijwel alle buurlanden van Joegoslavië). Tot op heden verleent Roemenie op enigszins verholten wijze steun aan Servie, onder meer d.m.v. wapen- en olieleveranties. '

* Oostenrijk:

er zou Oostenrijk veel aan gelegen kunnen zijn om middels goede betrekkingen met Slovenie een verbinding met open zee (Adriatische Zee) tot stand te brengen. Misschien zou het in de toekomst wel kunnen leiden tot een vorm van aansluiting van Slovenie bij Oostenrijk. Voorts is Oostenrijk een van de landen die nu direct te maken krijgen met de Joegoslavische oorlogsproblematiek: direct aan Joegoslavië grenzend krijgt dit land meteen te maken met het verwerken van een stroom oorlogsvluchtelingen.

* Italië:

in vroeger jaren had Italië een flink deel van de huidige Kroatische kuststrook in haar bezit. Het is niet geheel uit te sluiten dat er binnen Italië de wens bestaat om bij een eventueel uiteenvallen van Joegoslavië aanspraak te maken op een deel van Istrië, mogelijk zelfs op meer gebied. Delen van Kroatie staan hier niet onwelwillend tegenover. Buitengewoon moeilijk in te schatten is de mogelijke invloed van het Vaticaan op deze riskante vorm van expansionistische politiek. Evenals Oostenrijk krijgt Italië rechtstreeks te maken met de opvang van de eerste stroom vluchtelingen uit Kroatie en Slovenie.

* Turkije:

een land dat om tweeerlei redenen belangen heeft in Joegoslavië. In de eerste plaats leeft er een Turkse minderheid in dat land, in Macedonië en in mindere mate in Bosnië en Hercegovina. Maar de tweede reden is minstens zo belangrijk: het mogelijk ontstaan in Bosnië van een Islamitische staat, waardoor op het geloof gestoelde betrekkingen tussen beide landen zeker zullen gaan ontstaan.

1.4 TERRORISTISCHE ORGANISATIES

Het Joegoslavische terrorisme vindt zijn oorsprong in de sterke nationalistische gevoelens van de verschillende etnische groeperingen die de federale republiek rijk is. Toen Tito in 1945 de macht greep, vluchtten duizenden fascistische Kroaten (Ustasha) naar het buitenland samen met hun leider, Pavelic. Tevens weken vele koningsgezinde Servische partizanen (Chetniks) uit, die vreesden door Tito's communisten vervolgd te worden. Ook de Serviërs die met de Duitsers collaboreerden, verlieten het land.

Na deze massale uittocht leven er ongeveer 1,5 miljoen Kroaten verspreid over de hele wereld. Zij zijn sterk vertegenwoordigd in de Verenigde Staten, Zuid-Amerika, Australië, Zweden en Duitsland. Overal waar zij zich vestigden, stichtten de Kroaten een groot aantal (rivaliserende) organisaties die een onafhankelijk Kroatie nastreefden. Vele van deze organisaties deinsden er niet voor terug dit doel desnoods met geweld te bereiken. Vooral in de jaren zeventig werden tal van Joegoslavische vertegenwoordigingen en vestigingen in het buitenland het doelwit van aanslagen. De vele terreurdaden van Kroatische zijde werden door de Joegoslavische geheime dienst UDBA met gelijke munt betaald. Regelmatig werden Kroatische emigranten ontvoerd of vermoord.

Sinds april 1990 is de centrum-rechtse partij van Tudjman aan de macht in Kroatie, de HDZ (Hrvatska Demokratska Zajednica = Kroatische Democratische Unie). Volgens de Servische pers zou de HDZ zeer nauwe banden onderhouden met de HDP (Kroatische Beweging voor Nationale Opbouw), een kleine, extremistische Ustasha-groep van emigranten dat een Groot-Kroatie nastreeft, waarbij het gebruik van geweld niet geschuwd wordt. In feite zou de HDP in Kroatie de macht in handen hebben en zou president Tudjman met zijn HDZ slechts uitvoerder zijn van de politiek van de HDP. In Kroatie zelf zou de HDP nauwelijks aanhangers hebben. Het bijzondere van de HDP is, dat zij een terroristische groep in het leven geroepen heeft, Kroatische Steunpilaar genaamd, waar zowel leden van de HDZ als van de HDP deel van uitmaken. De HDP, die in 1981 in New York opgericht is door dr. Mato Mestrovic, zou vestigingen hebben in Australië, Duitsland, Zweden, de Verenigde Staten, Canada en Argentinië. De HDP wordt verantwoordelijk geacht voor een reeks bomaanslagen en schietpartijen in Duitsland en in Kroatie.

In Kroatie is de HSP (Hrvatska Stranka Prava = Kroatische Partij van Rechts) actief, een neo-fascistische partij die onder leiding staat van de voormalig dissident Dobroslav Paraga. Zijn partij, die bij verkiezingen nauwelijks een procent van de stemmen haalde, eist de post van minister van Defensie in het Kroatische kabinet op na het besluit van president Tudjman om vanaf 17 oktober jl. alle politieke activiteiten binnen het Kroatische leger te verbieden. De HSP beschouwt dit besluit als een coup. De gewapende arm van de partij, HOS (Hrvatske Obrambene Snage = Kroatische Defensie Strijdkrachten), is betrokken bij de strijd in Kroatie. Paraga claimt dat al ongeveer 10 tot 15.000 vrijwilligers zich bij zijn HOS aangesloten hebben. Hij wil met zijn strijdmacht de oeroude Kroatische grenzen herstellen waarbinnen geen plaats is voor Serviërs. Om dit te bereiken is hij van plan samen met de Albanezen een nieuw front te openen in Kosovo. (Met de verwerkelijking van dit streven zal een uitermate complicerende factor ontstaan in deze oorlog, leidend tot verdere escalatie.

Een ander aspect van de HOS is de mogelijke betrokkenheid van deze organisatie bij de doorvoerhandel van drugs van Turkije en Zuid-Amerika naar West-Europa. Verontrustend hierbij is dat de regering van Kroatie in de toekomst te maken kan krijgen met deze criminele component als de HSP via verkiezingen in de regering opgenomen zou worden.

Onlangs is de naam van een oude Servische terroristische organisatie weer opgedoken, de Crna Ruka (Zwarte Hand). Deze organisatie is aan het begin van deze eeuw opgericht door extreem nationalistische Serviers en streefde toen naar de vereniging van alle Serviers in een Groot-Servie. De moord in Sarajevo op aartshertog Franz Ferdinand (1914) kwam op het conto van de Zwarte Hand.

Uit Oostenrijk en Duitsland werd rond die tijd melding gemaakt van berichten die de ambassades van deze landen in Canada ontvangen hadden, waarin aanslagen aangekondigd werden op Oostenrijkse en Duitse diplomaten en burgers over de hele wereld. Uit België werd gemeld dat de Zwarte Hand de Duitse minister van buitenlandse zaken Genscher wilde vermoorden vanwege zijn plannen voor erkenning van de zelfstandigheid van Slovenie en Kroatie. Er zijn tot nu toe geen concrete aanwijzingen dat de Zwarte Hand als terroristische organisatie daadwerkelijk nog functioneert. De geuite dreigingen kunnen vooralsnog geboekt worden onder het hoofdstuk verbaal radicalisme. Het is echter niet uitgesloten dat de naam Zwarte Hand door personen of groepen personen gebezigd zou kunnen worden bij acties. Uit een interview met de leider van de Servische Chetniks, blijkt namelijk dat de Servische politie de naam van de Zwarte Hand gebruikt als instrument om angst in te boezemen in bepaalde kringen. Zo zou hij zelf bovenaan een lijst van te liquideren personen prijken.

Joegoslavisch politiek terrorisme heeft Nederland (nog) niet als strijdperk verkozen. Een negatieve evolutie van de politieke en militaire situatie in Kroatie zou echter extremistische elementen onder de Kroatische gemeenschap in Nederland ertoe kunnen brengen om aanslagen te plegen op Joegoslavische (en dus Servische) objecten zoals ambassade, reisbureau, kantoor van de luchtvaartmaatschappij en op personen van Servische afkomst. Dit kan dan weer acties oproepen bij de Serviers. Gezien de hoge graad van wapenbezit onder de verschillende etnische groeperingen binnen de Joegoslavische gemeenschap h.t.l. kan niet uitgesloten worden dat Nederland met gewelddadige uitbarstingen geconfronteerd wordt. Tegen deze achtergrond is zorgvuldige en voortdurende waarneming van de gevoelens binnen de Joegoslavische gemeenschap in Nederland geboden, met name om eventueel tijdig preventieve maatregelen te kunnen nemen.

1.5 INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN VAN JOEGOSLAVIE

De belangrijkste inlichtingen- en veiligheidsdiensten van Joegoslavië zijn:

* De SDB, de Sluzhba Drzavne Bezbednosti, ookwel UDB(A) genoemd, naar de voorloper van de huidige SDB. Deze dienst is zowel binnen als buiten Joegoslavië actief en activiteiten van de SDB zijn ook in Nederland geconstateerd, zoals in het vervolg van dit rapport zal blijken.

* De SID , Sluzhba Iztrazhivanja i Dokumentacija, letterlijk dienst voor onderzoek en documentatie. Deze dienst is voornamelijk binnen Joegoslavië zelf actief.

* De UB , een militaire inlichtingendienst

Deze dienst wordt in de volksmond de "KOS" genoemd en valt onder het Departement II van het ministerie van Defensie.

Activiteiten van de Joegoslavische inlichtingen- en veiligheidsdiensten, gericht tegen Nederlands ambassade-personeel in Joegoslavië, komen ook voor.

Voor alle Joegoslavische inlichtingendiensten geldt dat de officiële versies ervan momenteel niet meer als Joegoslavisch kunnen worden aangemerkt. Bij deze diensten speelt hetzelfde als bij het JNA (Jugoslovenska Narodna Armija, het Joegoslavische volksleger): de etnische problematiek zorgt ervoor dat het JNA een puur Servisch instrument wordt. Andere etnische groepen deserteren, worden ontslagen of gevangen gezet en hetgeen overblijft zijn Serviërs en soldaten uit de Servische vazalstaten Vojvodina en Macedonië, minder uit Bosnië en Hercegovina en Montenegro.

Momenteel kan er veilig van worden uitgegaan dat de SDB een puur Servisch apparaat is.

De andere staten, met name Kroatië en Slovenië, zitten ook niet stil en vormen hun eigen inlichtingen- en veiligheidsdiensten, zowel civiel als militair. In het hoofdstuk "Handel in wapens en aanverwanten" wordt de activiteit van de nieuw gevormde Kroatische Militaire Contra Inlichtingendienst beschreven. Opvallend in dit verband is dat enkele maanden geleden de tweede en derde man van de SDB 'met pensioen' zijn gestuurd. Zij zijn momenteel de aanvoerders van resp. de Kroatische en Sloveense Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten. Deze ontwikkeling heeft de positie van de (Servische) SDB natuurlijk tamelijk in het nauw gedreven: de complete netwerken van medewerkers van de geheime dienst in Kroatië en Slovenië waren hierdoor gecompromitteerd.